

Az iskolai demokrácia helyzete Székesfehérváron

Helyi Demokrácia Audit

8. jelentés

(Készült az Európai Helyi Demokrácia Hete program keretében)

2009. október 15.

Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet
H-8000 Székesfehérvár, Tobak u 17.
Tel: (22) 502-276, Fax: (22) 379-622
projekt@echosurvey.hu, www.echosurvey.hu

Jelen beszámoló további felhasználásához lépjen kapcsolatba az Echo Innovációs Műhellyel.

A tanulmány kéziratnak minősül, hivatkozni ennek figyelembevételével a feltüntetett szerzők, annak hiányában a beszámolót jegyző szervezet engedélyével lehet.

A kutatáshoz kapcsolódó adatbázis és módszertani anyagok az Intézetnél történt regisztráció után szintén elérhetők.

Javaslatait, észrevételeit, szakmai megjegyzéseit is szívesen várjuk a következő címen:

Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet

8000 Székesfehérvár, Tobak u. 17.

Tel: +36 (22) 502-276

Fax: +36 (22) 379-622

www.echosurvey.hu

info@echosurvey.hu

Háttér

Az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet az Echo Nonprofit Network HDA („Helyi Demokrácia Audit”) programjának keretén belül rendszeres társadalomtudományi kutatással vizsgálja a székesfehérvári helyi demokrácia helyzetét. A helyi demokratikus deficit alakulásán túl vizsgáljuk a lakosok önkormányzattal, az önkormányzati munkával, döntésekkel való elégedettségét is valamint az iskolai demokrácia alakulását.

Az Európai Helyi Demokrácia Hete az Európa Tanácsban a Miniszteri Bizottság és a Helyi és Regionális Önkormányzatok Kongresszusa közös projektje, amelynek megtartására az egyes nemzetek kormányai és helyi önkormányzatai közösen kötelezték magukat. A rendezvénysorozat időtartama az 1985-ös helyi önkormányzati charta október 15-ei aláírásának napjához illeszkedik, azaz az Európa Tanács tagországaiban az október közepe körüli hét napon tartandó.

2007-ben volt az első alkalom, hogy az egyes országokban egy októberi héten a helyi önkormányzatok – a nemzeti kormányok támogatásával – olyan programokat szervezzenek, amelyek a lakossággal érzékeltetik a döntéshozatalba való bekapcsolódásuk fontosságát, azaz felismertetik velük a helyi politikában való részvételük jelentőségét. Ám Magyarországon ilyen rendezvénysorozat nem volt. Több mint kétszáz helyen megszervezték ugyan az Állampolgári Részvétel Hetét, de ezt nem az Európa Tanács nemzeti kormányai és önkormányzati kongresszusa, hanem civil szervezetek kezdeményezésére tették.

A helyi demokrácia alakulását kutató és monitorozó Echo Nonprofit Network valamint annak tagszervezetei 2009-ben e programsorozat keretén belül készítette el a 2008 őszi lezajlott Iskola és társadalom 2008 c. országos kutatás fejező megyei és székesfehérvári adatainak összehasonlító elemzését.

Módszertan¹

Az „Iskola és társadalom 2008” elnevezésű kutatás az ELTE, a Debreceni Egyetem, a Pécsi Tudományegyetem és a Szegedi Tudományegyetem szociológiai műhelyei, illetve az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet együttműködésében készült. Célja az volt, hogy felmérje a tizenévesek demokráciáról alkotott képét különböző dimenziók mentén, úgymint az iskolai demokrácia, politikai viselkedés és a demokráciáról való tájékozottság. A kutatás előzményeként a demokráciára nevelés évében, 2005-ben végzett, hasonló nevű kutatás szolgált, ami lehetővé teszi, hogy a vélemények

---

¹ Jelen kutatási beszámolót Balogi Csilla, az ELTE szociológus hallgatója készítette az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézetben töltött szakmai gyakorlata keretén belül a 2009. őszi szemeszterben.

változását is figyelemmel követhessük. A kérdések sok helyen változtak, néhol kiegészültek, így nem mindig van lehetőség az összehasonlításra.

A kérdőíves vizsgálatra 4 megyében, illetve Budapesten került sor, több mint 6000 kilencedik és tizenegyedik évfolyamos diák részvételével. Ebből a Fejér megyei mintába 941, a székesfehérvári mintába pedig 470 tanuló került. Az adatfelvétel 2008-ban, reprezentatív mintán készült.

1. Szocio-kulturális háttér

A fejér megyei mintába került 941 fiatal 51,7%-a fiú, míg 48,3%-a lány, 51,7%-uk 9. évfolyamba, 48,3%-uk 11. évfolyamba jár. 29,2%-uk gimnazista, szakközépiskolában 46,3%-uk, 24,5%-uk pedig szakiskolában tanul. A fehérvári minta ennek felét teszi ki. A 470 diák 53,2%-a fiú, 46,8%-a lány. A megkérdezettek 22,1% gimnáziumba, 58,9%-uk szakközépiskolába, 19%-uk szakiskolába jár. A fehérvári diákok 51,5%-a a 9. évfolyam, 48,5%-a a 11. évfolyam tanulója.

1. táblázat

		Gimnázium	Szakközépskola	Szakiskola	Együtt
Fejér megye 2008		29,2%	46,3%	24,5%	100%
neme	lány	54,6%	50,1%	37,1%	51,7%
	fiú	45,4%	49,9%	62,9%	48,3%
évfolyam	9. osztály	51,6%	51,7%	51,7%	51,7%
	11. osztály	48,4%	48,3%	48,3%	48,3%
Székesfehérvár 2008		22,1%	58,9%	19,0%	100%
neme	lány	52,9%	48,0%	35,7%	46,8%
	fiú	47,1%	52,0%	64,3%	53,2%
évfolyam	9. osztály	43,3%	51,3%	61,8%	51,5%
	11. osztály	56,7%	48,7%	38,2%	48,5%

1.1. Szülő iskolai végzettsége és az iskolatípus összefüggése

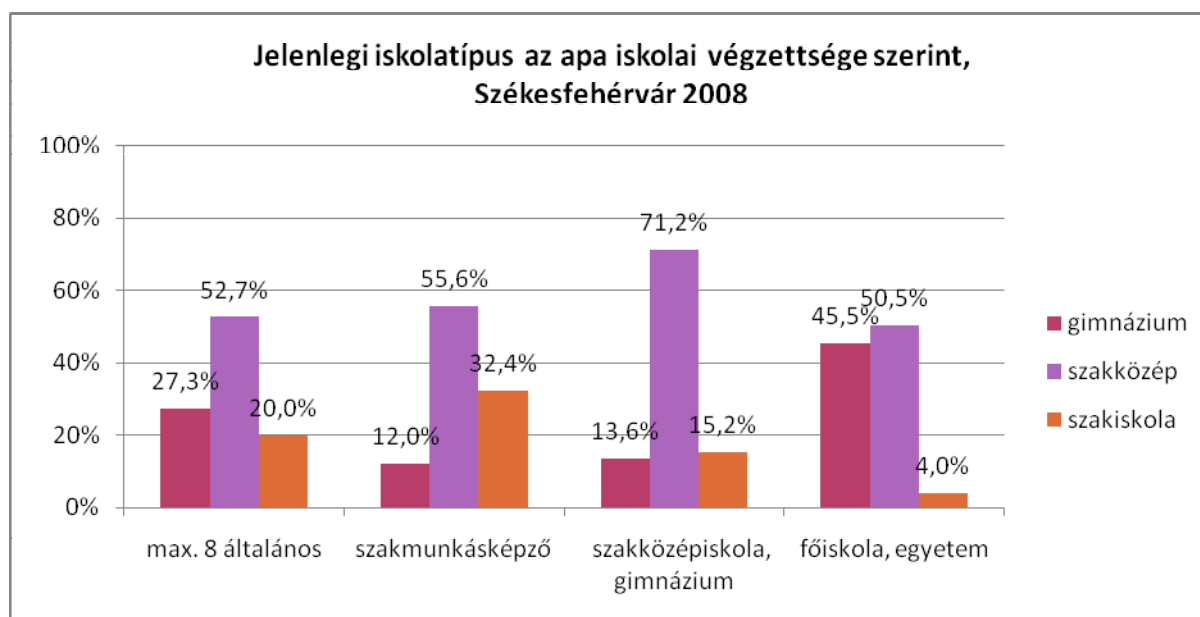
Már a 2005-ös kutatás során is egyértelműen igazolódott a szülő iskolai végzettségének és annak összefüggése, hogy a fiatal milyen típusú (közép)iskolába jár. A kapott adatok akkor azt mutatták, hogy a szakiskolában tanulók leginkább az alacsony iskolai végzettségű apák gyermekei, de arányuk még a közepes iskolai végzettséggel rendelkező apák között is magasnak mondható a diplomás apákéhoz

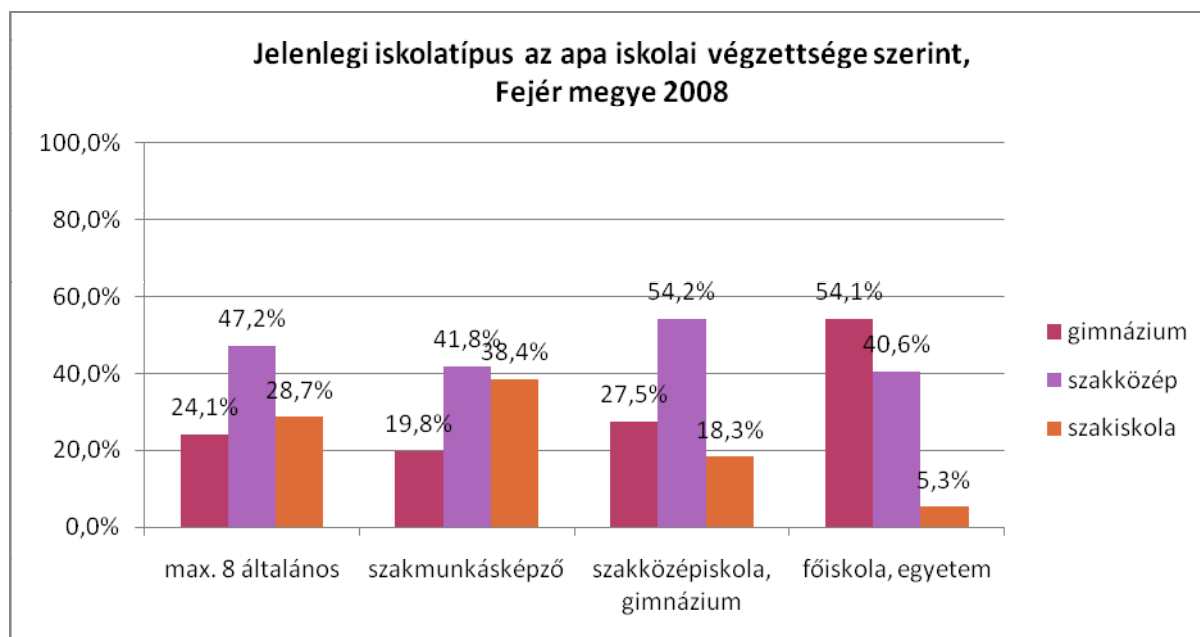
képest. A szakközépiskolákban tanulók aránya is az alacsony és a közepes iskolai végzettségű apák között a legmagasabb. Ezzel szemben a gimnáziumban tanuló diákok egyértelműen a magas iskolai végzettségű apák gyermekei közül kerülnek ki; a felsőfokú végzettségű apák gyermekeinek több mint fele végzi középfokú tanulmányait gimnáziumban. (Mahler 2005.)

A 2008-as adatfelvétel hasonló tendenciákat mutat. A szakiskolába járók aránya az alacsony iskolai végzettségű apák gyermekei között a legmagasabb, az apa iskolai végzettségi szintjének emelkedésével pedig csökken. A fejér megyei és a székesfehérvári érettségizett apák kevesebb, mint ötödének gyermeke jár szakiskolába, a magas iskolai végzettségűek között pedig megyei és városi szinten is csak 5% körül mozog a tanulmányaikat szakiskolában végző diákok aránya.

A szakközépiskolában tanulók aránya a közepes iskolai végzettségű apák között a legmagasabb, Fejér megyében 54,2, Székesfehérváron 71,2%-kal. Az alacsony és a magas iskolai végzettségű apák között gyakorlatilag egyenlő arányban, 50% körül találjuk meg a szakközépiskolába járó diákokat Székesfehérváron.

Ami a gimnáziumban tanulókat illeti, az ő arányuk nem meglepően a magas iskolai végzettségű apák között a legmagasabb, Fejér megyében 54,2%, Székesfehérváron 45,5%, de a közepes iskolai végzettségű apák gyermekei között is 27,5%-ban vannak a gimnáziumban tanulók Fejér megyében. Érdekes, hogy a székesfehérvári gimnazisták aránya az érettségizett apák között alacsonyabb, mint a maximum 8 általánossal rendelkező apák esetében. A városban az alacsony iskolai végzettségű apák 27,3%-ának gyermeke jár gimnáziumba.

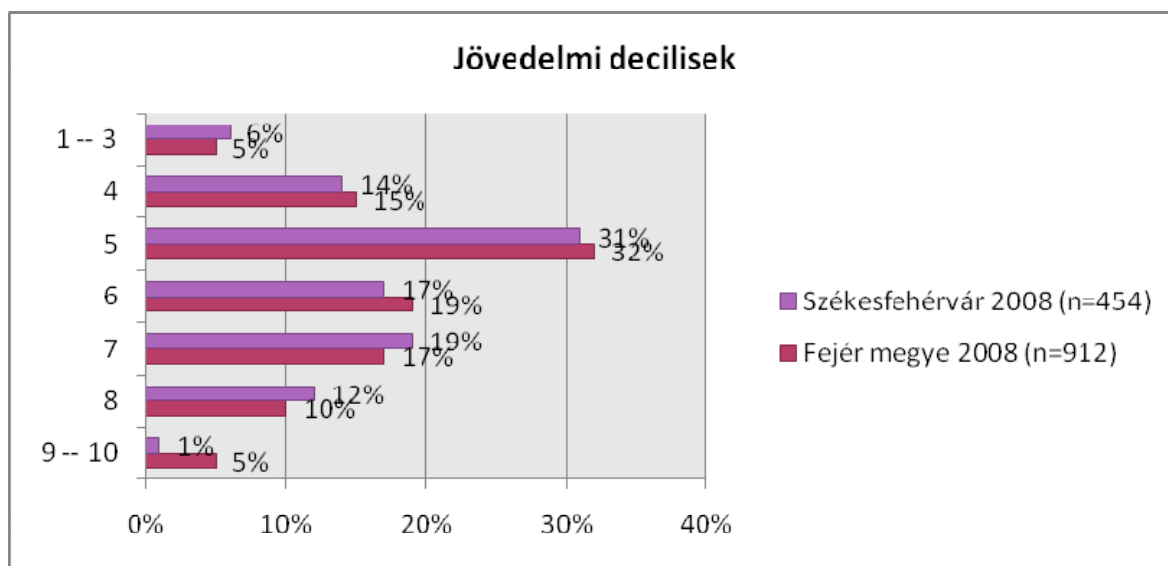
1.2. Életminőség

1.2.1. Jövedelem

A diákoknak egy tízfokú skálán kellett bejelölniük, hogy hova helyeznék el családjukat jövedelem szempontjából, ahol az 1-es érték a legszegényebbeket, a 10-es érték a leggazdagabbakat jelenti. 2005-ben ennek a becsült, önbevalláson alapuló jövedelmi decilisnek az átlagpontszáma 5,6 volt, vagyis a megkérdezettek nagy része közepes, átlagos jövedelműnek mondta családját. A legszegényebbek közé 6% sorolta magát, és további 13% az átlag alatti jövedelműek közé. A diákok nagyobb része (24% és 19%) helyezte magát az átlag feletti kategóriába, míg a leggazdagabbak közé, a 8. lépcsőfokra, vagy annál feljebb csak a megkérdezettek 7%-a tette családját.

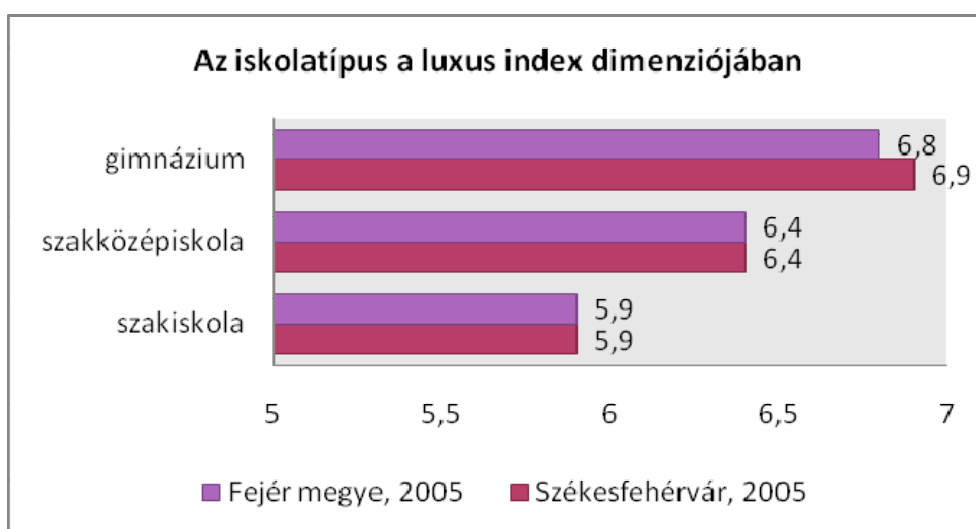
A 2008-as felmérés eredményei szerint az átlagpontszám ugyan nem változott (maradt 5,6), de a skála némiképp átrendeződött. Az átlag alatti kategóriában csak apró változások történtek: a legszegényebbek közé kevesebben (5%), de a még átlag alatti jövedelmű családok közé többen sorolták magukat (15%) 2005-höz képest. A 2005-ös és a 2008-as felmérésben gyakorlatilag megegyezik azon diákok aránya (előbbi 31%, utóbbi 32%), akik családjukat a közepes, átlagos jövedelműek közé helyezik. Ezzel szemben a 6. és a 7. lépcsőfokra, az átlag feletti kategóriába kevesebben sorolták be magukat 2008-ban. Jelentősebben csökkent azok aránya, akik a 6. lépcsőfokra becsülték családjuk jövedelmét (19%) és kisebb mértékben azoké, akik a 7. lépcsőfokra (19%). A legfigyelemreméltóbb változás, hogy a 2005-ös lekérdezéshez képest jóval nagyobb arányban gondolják úgy a kilencedikesek és tizenegyedikesek, hogy a család jövedelme alapján a

leggazdagabbak közé sorolható. A 8. lépcsőfokra vagy még feljebb a korábbi 7%-hoz képest 15% teszi magát.

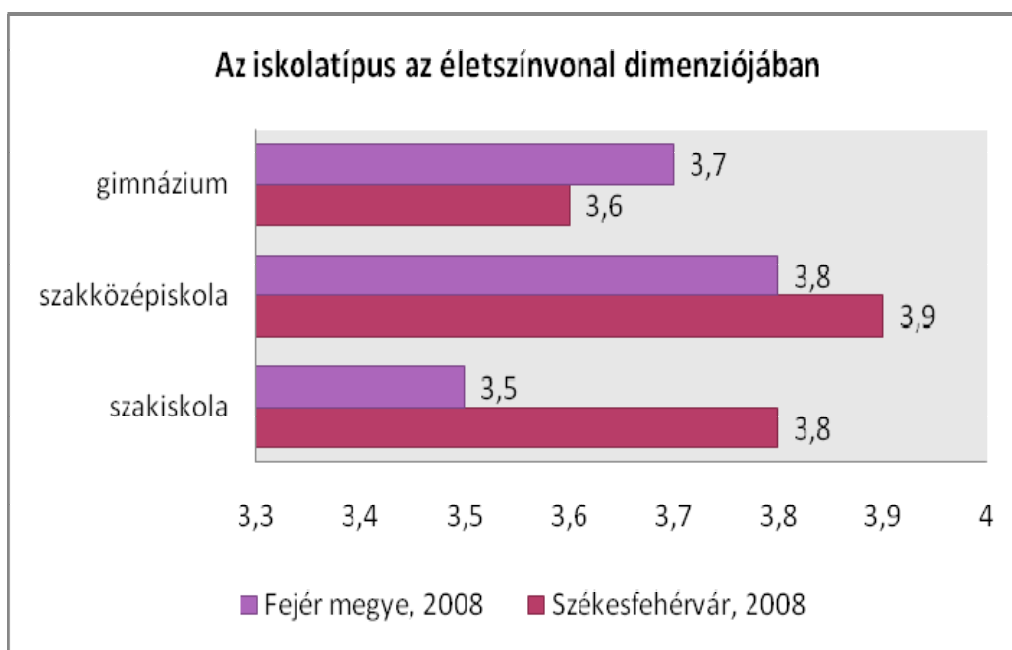

1.2.2.Életszínvonal

Abból, hogy a család milyen technikai eszközökkel és vagyontárgyakkal rendelkezik, következtetni tudunk életszínvonalukra és anyagi helyzetükre is. 2005-ben még a (luxus) életvitel és életminőség mutatójaként egy 11 változóból álló (autó – digitális fényképezőgép – DVD lejátszó – Internet hozzáférés – LCD/plazma TV – mikrosütő – mosogatógép – motorkerékpár / robogó – számítógép – telek / nyaraló – video) index szolgált. A Fejér megyei és a székesfehérvári eredmények szerint is a gimnazisták rendelkeztek átlagosan a legtöbb felsorolt technikai eszközzel és vagyontárggyal, őket követték a szakközépiskolások, majd a szakiskolások.

A 2008-as kutatás során a legmagasabb indexpontszámot az életszínvonalat mérő mutatón a Fejér megyei és a székesfehérvári mintában is a szakközépiskolások kapták. Fejér megyében 2008-ban a szakiskolások rendelkeztek átlagosan a legkevesebb technikai eszközzel és vagyontárggyal, Székesfehérváron pedig a gimnazisták. Ez első ránézésre meglepő, ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy az első adatfelvételhez képest a felére csökkent a mutató elkészítéséhez használt itemek száma. Másrészt, a technikai eszköz, illetve vagyontárgy jellege is magyarázza az eltérést. Ahogy a x. tábla is mutatja, a kérdőívben felsorolt itemekkel a megkérdezettek többsége eleve rendelkezik. Így van ez az LCD televízióval, ami úgy tűnik azon családok körében, akiknek gyermeke gimnáziumba jár, nem értékes vagyontárgy. A saját szobája is leginkább a szakiskolások privilégiuma. A kutatás segítségével nem ellenőrizhető, de valószínűsíthető, hogy ők azok, akik a városokat körbevevő kisebb településeken élnek, ahol olcsóbban lehet nagyobb négyzetméterszámhoz jutni. Az, hogy a családok kisebb arányban rendelkeznek LCD-televízióval és saját számítógéppel, magyarázható a kulturális index magasabb pontszámával is. (tehát inkább könyvet olvas, stb...)

osztálytípus	Van a család tulajdonában 5 évnél fiatalabb személygépkocsi		Van a család tulajdonában mosogatógép		Van a család tulajdonában LCD televízió		Van a család tulajdonában szélessávú internet hozzáférés		Van saját számítógépe		Van saját szobája	
	Fejér megye 2008*	Szfvár 2008*	Fejér megye 2008*	Szfvár 2008*	Fejér megye 2008*	Szfvár 2008	Fejér megye 2008	Szfvár 2008	Fejér megye 2008	Szfvár 2008	Fejér megye 2008*	Szfvár 2008*
szakiskola	42,4%	45,9%	52,3%	53,9%	37,7%	40,5%	75,7%	77,9%	72,7%	78,8%	89,4%	93,2%
szakközépsikola	50,0%	52,4%	51,6%	51,7%	42,6%	44,0%	86,5%	90,1%	70,8%	72,3%	85,9%	85,7%
gimnázium	50,6%	50,5%	55,8%	54,5%	39,6%	28,4%	89,3%	91,2%	61,6%	57,8%	85,3%	89,2%

1.2.3. Kulturális index

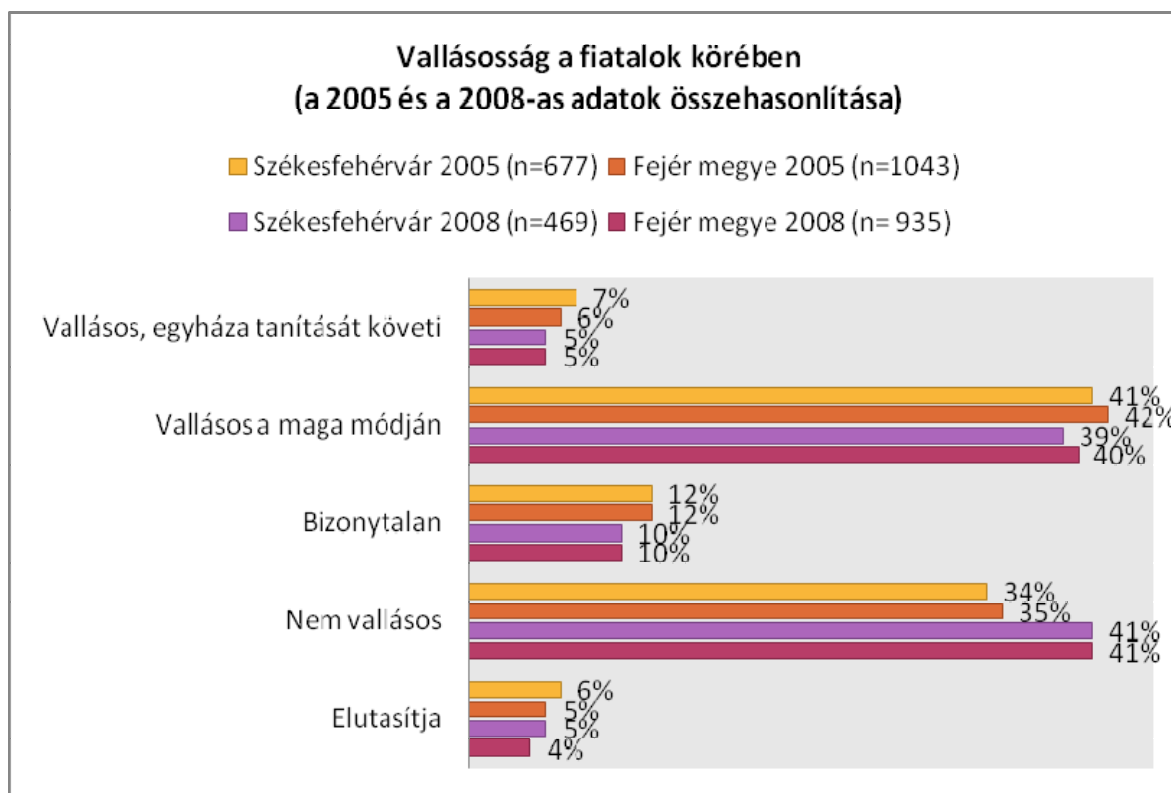
A kulturális index elkészítéséhez a család és a diák könyveinek számából létrehozott átlagpontszám szolgált. Megyei és városi szinten is a gimnazisták, illetve családjaik rendelkeznek átlagosan a legtöbb könyvvel, őket követik a szakközépiskolások, majd a szakiskolások. A sorrend nem meglepő, inkább az, hogy a gimnazisták családjainak 2,5-szer annyi könyvük van otthon, mint a szakiskolásoknak.

Osztálytípus	Átlagosan hány könyve van a családnak? (db)		Átlagosan hány könyve van a diáknak? (db)	
	Fejér megye 2008	Székesfehérvár 2008	Fejér megye 2008	Székesfehérvár 2008
Gimnázium	634,57	593,22	88,43	88,43
Szakközépiskola	397,95	456,55	83,85	86,29
Szakiskola	233,90	227,21	47,44	37,21
Total	427,64	445,03	76,96	78,56

1.3. Vallásgyakorlás

Ahogy az ábra mutatja, vallásosság kérdésében a 2005-ös adatfelvételhez képest nem sokat változtak az eredmények. 2005-ben a székesfehérvári mintába került fiatalok 7%-a vallotta magát vallásosnak, további 41%-uk pedig szintén vallásosnak mondta magát, ámde a maga módján. Bizonytalannak tartotta magát a megkérdezettek egytizede, nem vallásosnak pedig a diákok egyharmada. Csak egy kis csoport, a megkérdezettek 6%-a bizonyult abszolút vallásellenesnek. (Mahler 2005.) A fejér megyei helyzet gyakorlatilag ugyanezt a tendenciát mutatja.

2008-ban már a megkérdezett kilencedikesek és tizenegyedikesek ugyanolyan arányban vallották magukat nem vallásosnak (41%), mint a saját maguk módján vallásosnak (39%,40%). 5%-nyian vannak azok, akik vallásukat egyházuk tanítása szerint gyakorolják, 10% nem tudja megmondani, hogy vallásos-e vagy sem, a diákok 4%-a pedig teljesen elutasítja a vallásosságot.

2. Iskolai demokrácia

Egy társadalomban az állampolgároknak ismerniük kell jogaikat, hisz ez a feltétele a demokrácia működésének. Az iskolának rendkívül jelentős szerepe van a diákok demokráciáról alkotott képének kialakulásában, mely funkcióját többek között a tanulók és tanárok felé egyaránt felállított szabályok, jogok és kötelességek tudatosításával tudja elérni. Ha a diákok az iskolai demokrácia működésével sincsenek tisztában, hogy várhatnánk el tőlük, hogy a középiskolát erős jogtudattal rendelkező, felelősségteljes állampolgárként hagyják el.

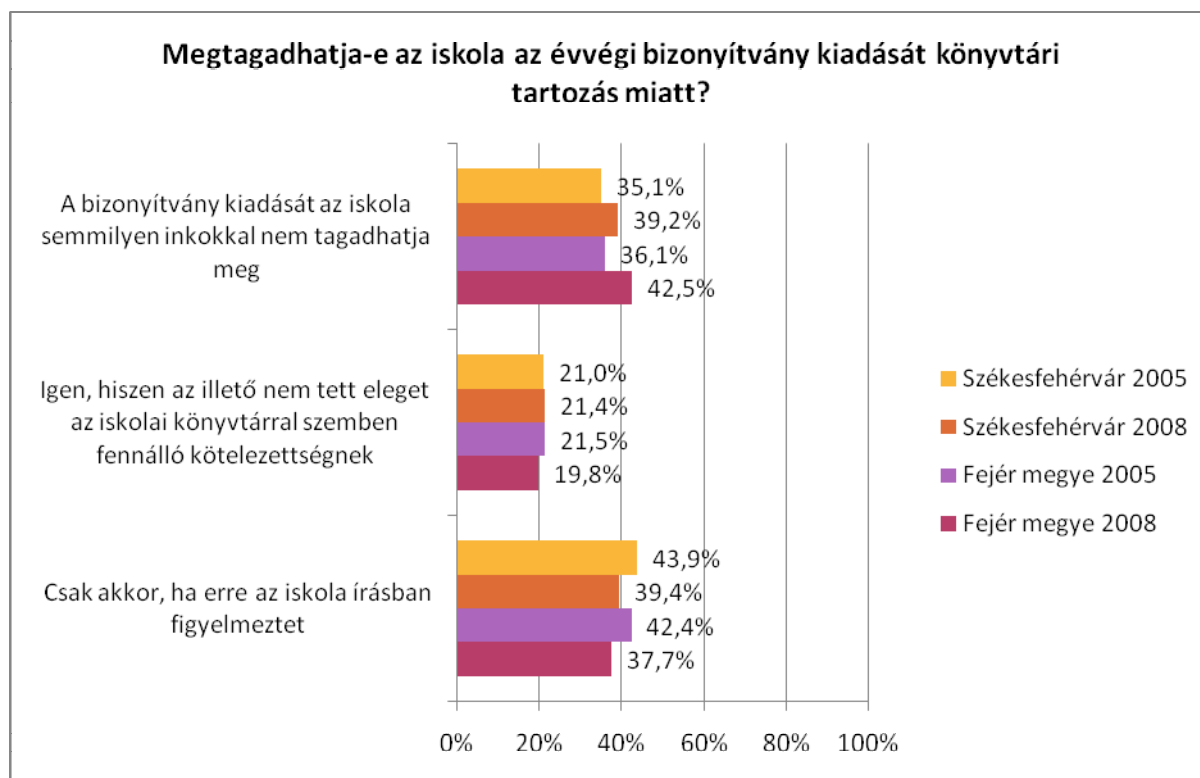
A tanulók jogtudatát mindkét alkalommal három olyan kérdés mérte, melyeket a jelenleg hatályban lévő közoktatási törvény (1993. évi LXXIX. törvény²), vagy a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló hatályos jogszabály (11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet³) egyike részletesen is tárgyal.

Az év végi bizonyítvány kiadásának szabályairól ez utóbbi rendelkezik. A 27. § A. jelű bekezdése világosan kimondja, hogy „a tanuló bizonyítványának kiadását az iskola semmilyen indokkal nem tagadhatja meg”. A táblázatból azonban könnyen kiolvasható, hogy a diákok ismeretei ez ügyben igencsak eltérnek egymástól. Mindkét kutatás alkalmával, megyei és városi szinten is a megkérdezettek ötöde tartotta úgy, hogy az iskolának joga van visszatartania az év végi bizonyítványt,

² <http://net.jogtar.hu/jr/gen/getdoc.cgi?docid=99300079.tv>

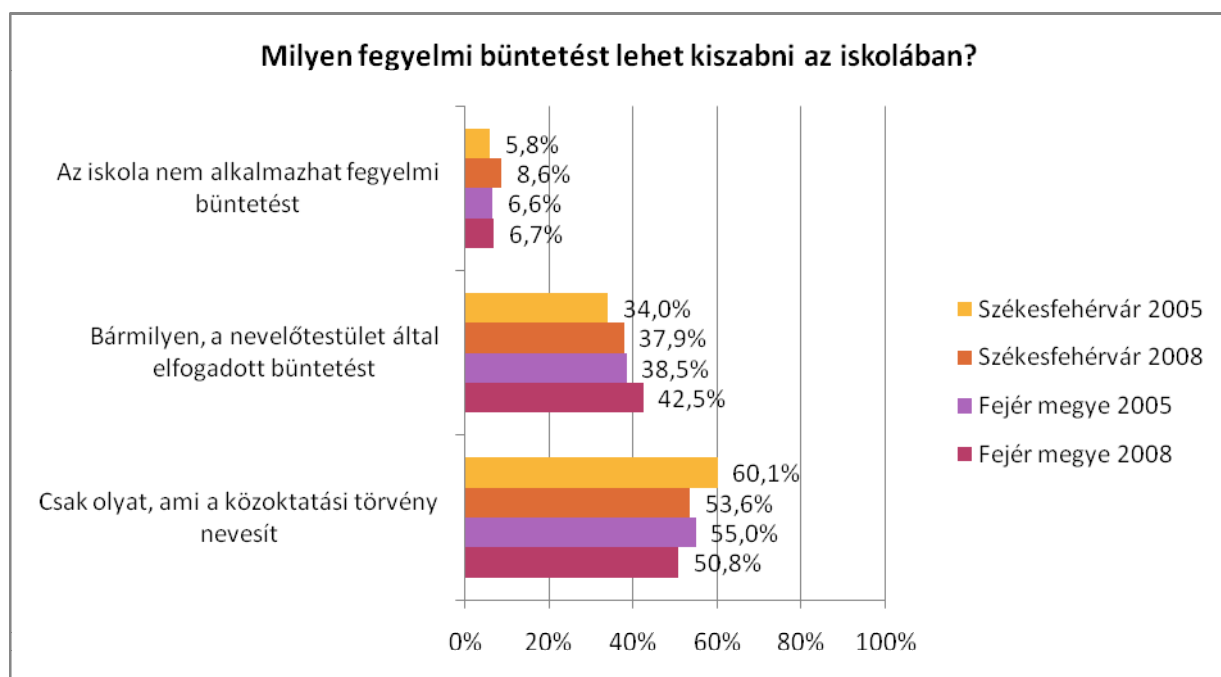
³ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99400011.mkm

mondván, az illető nem tett eleget az iskolai könyvtárral szemben fennálló kötelezettségének. Mindezek alapján úgy tűnik, hogy létezik egy, a fiatalok relatíve jelentős részét magába foglaló stabil csoport, mely iskolai jogait egyáltalán nem ismeri. Nagy arányban fordulnak elő azon tanulók is, akik a köztes megoldás hívei e kérdésben. A megkérdezettek ~40%-a szerint abban az esetben megtagadható az év végi bizonyítvány kiadása, ha a mulasztás következményeire az iskola előzetesen, írásban felhívta a diák figyelmét. Pozitív változás, hogy 2005-höz képest Székesfehérváron és a megyében is csökkent ezen fiatalok aránya és minimálisan, de nőtt azoké, akik tisztában vannak azzal, hogy az iskola a bizonyítvány kiadását semmilyen indokkal sem tagadhatja meg.

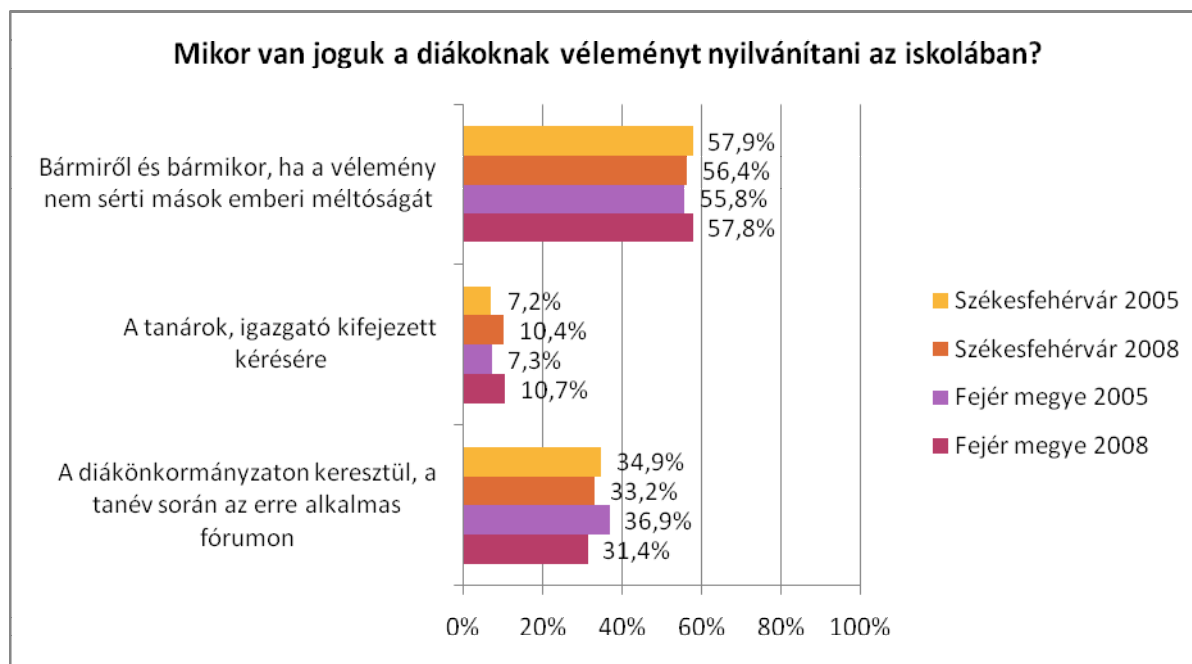

Bár kényes és sarkalatos ügynek számít a diákokra kiszabható büntetések témaköre is, mégis első ránézésre úgy látszik ebben a kérdésben kompetensebbek a középiskolások. Kompetensebbek, hiszen a megkérdezettek nagyobb része jól tudja, hogy az iskolákban csak olyan fegyelmi büntetést lehet kiszabni, amelyet a közoktatási törvény nevesít (1993. évi LXXIX. törvény 76. § (2) bekezdés), viszont arányuk 2008-ra csökkent. Székesfehérváron 2005-ben még a megkérdezett középiskolások 60,1%-a válaszolt helyesen a kérdésre, 2008-ban már csak 53,6%, Fejér megyében pedig 55%-ról 50,8%-ra mozdult el ez az arány. A csökkenés oka, hogy megyei és városi szinten is több olyan diák van, aki szerint az iskolákban bármilyen, a nevelőtestület által elfogadott büntetést ki lehet szabni. Csak elenyésző számban fordulnak elő azon fiatalok, akik úgy hiszik, hogy az iskola nem alkalmazhat

semmifajta fegyelmi büntetést. A megyében számuk változatlan 2005-höz képest, Fehérváron viszont apró emelkedést figyelhetünk meg.

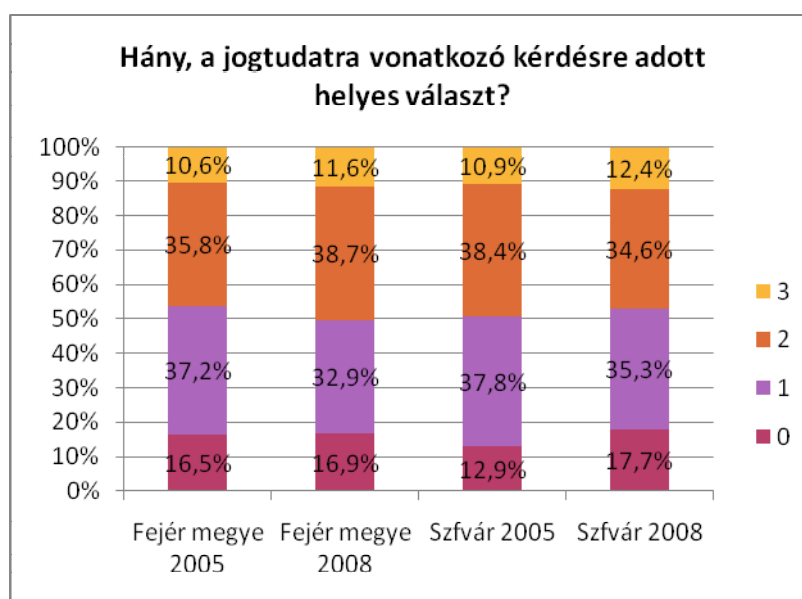

A közoktatási törvény [1993. évi LXXIX. tv. 11. § (1) bekezdés g) pontja] szerint a diák joga, hogy „az emberi méltóság tiszteletben tartásával szabadon véleményt nyilvánítson minden kérdésről, az őt nevelő és oktató pedagógus munkájáról, az iskola, kollégium működéséről, továbbá tájékoztatást kapjon személyét és tanulmányait érintő kérdésekről, valamint e körben javaslatot tegyen, továbbá kérdést intézzon az iskola, a kollégium vezetőihez, pedagógusaihoz, az iskolaszékhez, a kollégiumi székhez, s arra legkésőbb a megkereséstől számított tizenöt napon belül - az iskolaszéktől, kollégiumi széktől a tizenötödik napot követő első ülésen - érdemi választ kapjon”. Ennek a mi kilencedikes és tizenegyedikes középiskolásaink is tudatában vannak, amit bizonyít, hogy több mint a válaszadók fele gondolkodott így. A 2005-ös és a 2008-as adatok között jelentős változást két esetben tapasztalhatunk. 2008-ra, főleg a megyében csökkent azok aránya, akik szerint a diákok a diákönkormányzaton keresztül, a tanév során, az erre alkalmas fórumokon nyilváníthatnak véleményt, viszont ezzel párhuzamosan nőtt azok aránya, akik szerint a véleménynyilvánítás csakis a tanárok, az igazgató kifejezett kérésére történhet.

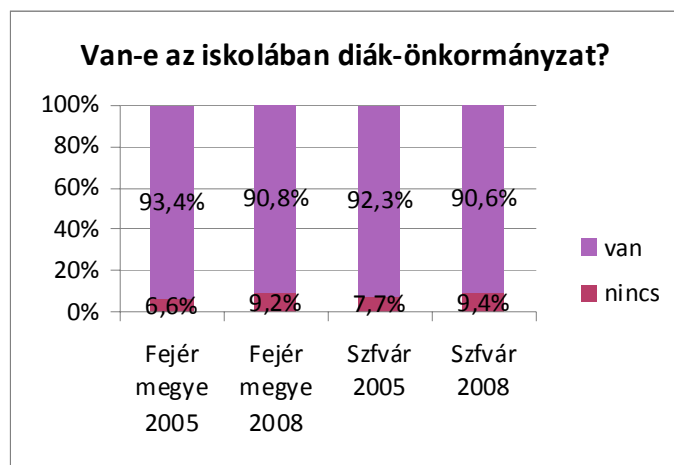
Fejér megyében a tájékozottak, vagyis akik mindhárom kérdésre helyesen válaszoltak csak 11,6%-nyian vannak. Ez szinte jelentéktelen növekedést jelent 2005-köz képest. A tájékozottak aránya kevésbé, a két kérdésre helyesen válaszolóké nagyobb arányban nőtt. Nem változott viszont az abszolút tájékozatlanok aránya, ami jó hír. A diákok egyharmada eleve csak egy kérdésre tudta a helyes választ.

Az első adatfelvételhez képest Székesfehérváron csökkent az egy és két kérdésre helyesen válaszolók aránya, nőtt viszont a legtájékozottabbak aránya. Sajnos ezzel együtt a legkevésbé tájékozottak is többen lettek. 12,9%-ról 17,7%-ra emelkedett azok aránya, akik az iskolai jogtudatra vonatkozó kérdések egyikére sem tudtak helyesen felelni.

2. táblázat

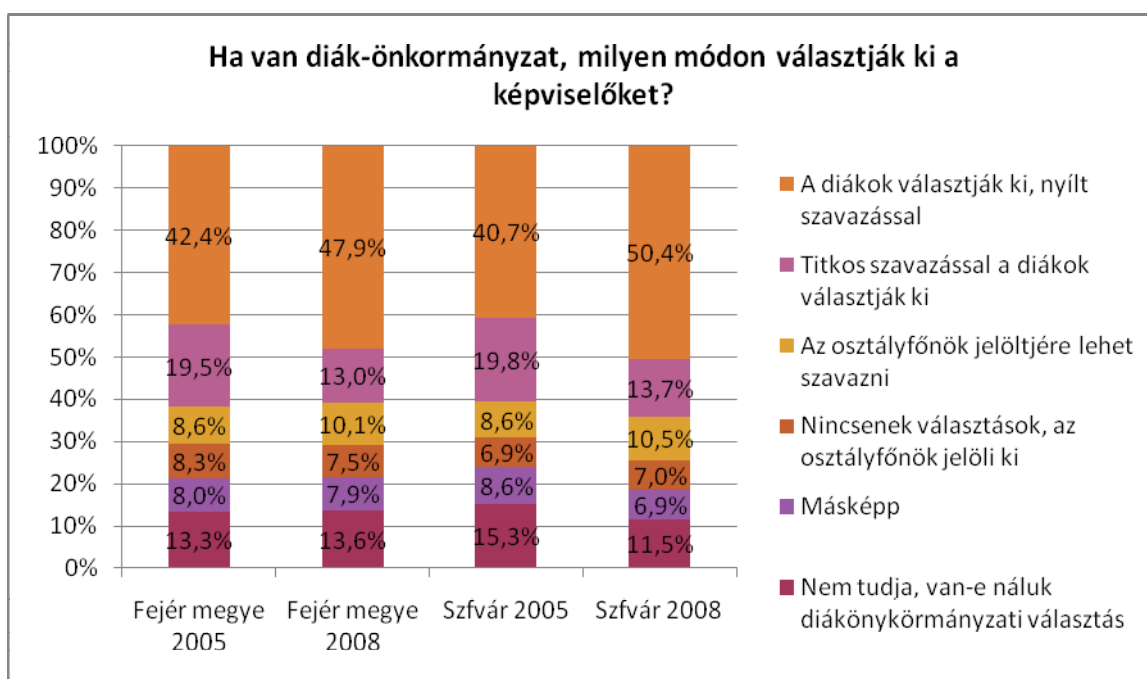
A jogtudatot mérő kérdésekre adott helyes válaszok számának átlaga (db)		Fejér megye 2008	Székesfehérvár 2008
neme	fiú	1,38	1,38
	lány	1,53	1,48
évfolyam	9. osztály	1,4	1,3
	11. osztály	1,5	1,53
osztálytípus	gimnázium	1,76	1,72
	szakközépiskola	1,39	1,38
	szakiskola	1,2	1,18

A helyes válaszok osztálytípus, évfolyam és nem szerinti megoszlására is érdemes egy pillantást vetni. Elmondható, hogy a gimnazisták válaszoltak legnagyobb arányban helyesen a jogtudatra vonatkozó kérdésekre, őket követték a szakközépiskolások, majd a szakiskolások. Ez a tendencia mindhárom kérdés estében megmutatkozik. Jól látszik az is, hogy minél idősebb a diák, annál inkább tisztában van iskolai jogaival, hiszen a helyes válaszok aránya a tizenegyedikes középiskolások között magasabb, mint a kilencedikesek helyes válaszainak aránya. Arról, hogy a fiúk vagy a lányoknak magabiztosabb-e a jogtudata, nem igazán lehet következtetéseket levonni, mert a kapott adatok nem minden esetben szignifikánsak.

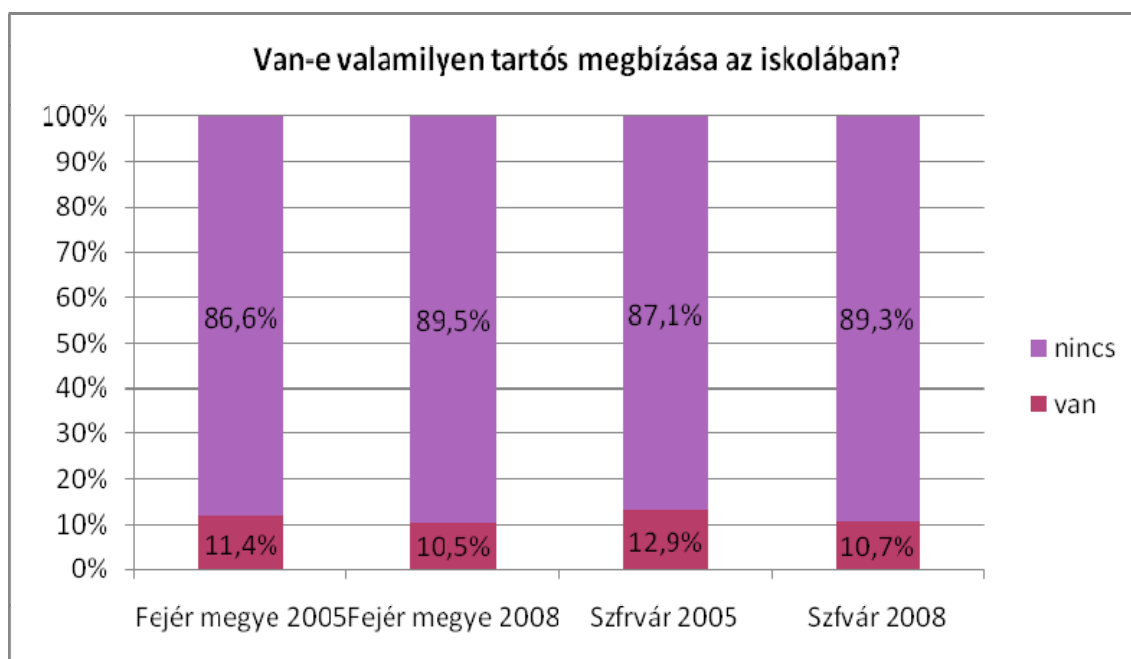
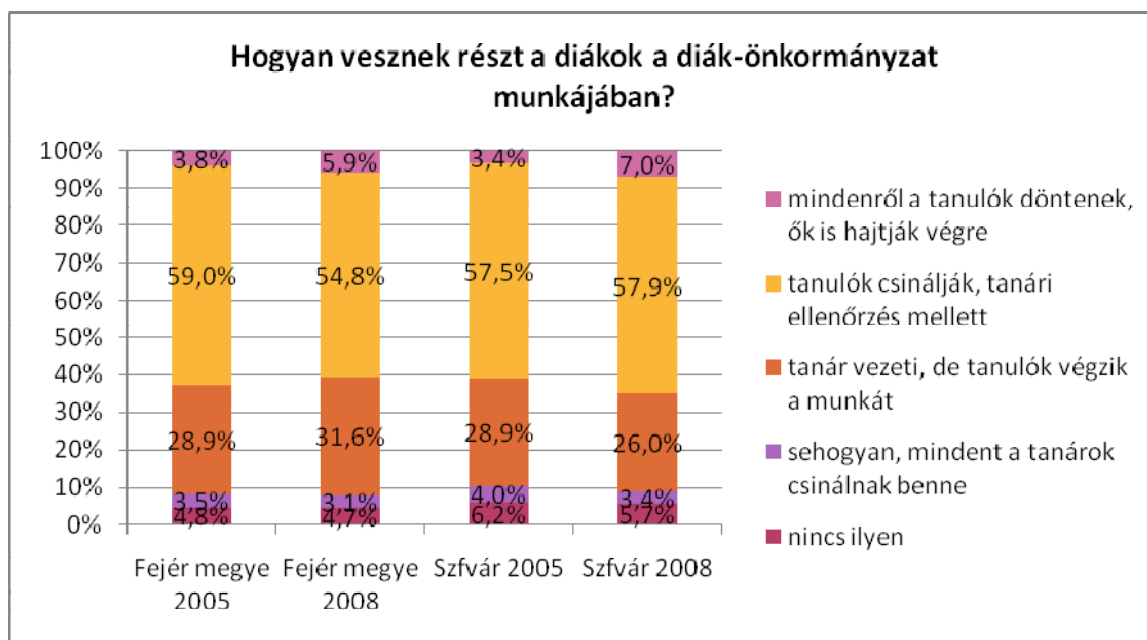
A diákok tudomása szerint az iskolák nagy részében van diák-önkormányzat. Bár 2005-ben és 2008-ban, megyei és városi szinten is minden esetben 90% felett volt a diák-önkormányzatot működtető iskolák aránya, a 2008-as adatfelvétel során néhány százalékponttal növekedett azon iskolák aránya, ahol nincs DÖK.

A diák-önkormányzat megléte még nem elégséges feltétele az iskolai demokrácia működésének. Ennél jóval aggasztóbb probléma, hogy a diákok nagy része nincs tisztában azzal, hogy milyen módon zajlanak a diák-önkormányzati választások iskolájukban. Fejér megyében mindkét adatfelvétel eredményei azt mutatták, hogy a diákok több mint egytizede nem is tudja, hogy van-e egyáltalán iskolájában diák-önkormányzati választás. A megkérdezettek kb. 8%-a szerint nincsenek választások, egyszerűen az osztályfőnök jelöli ki, hogy ki vegyen részt a diák-önkormányzat munkájában. 2005-höz képest semmit sem nőtt a diákok szerepe a képviselők kiválasztásában, mindössze annyi változás történt, hogy erősödni látszik a tendencia, miszerint titkos szavazás helyett nyílt szavazással választják ki a diák-önkormányzat ügyeivel foglalkozkodó tanulókat. A diákok érdektelenségét jelzi az is, hogy mind megyei, mind városi szinten nagymértékben jellemző az iskolákra, hogy az osztályfőnök jelöltjére lehet csak szavazni.

A DÖK működésében is a tanári kar tűnik aktívabbnak. Legjellemzőbb, hogy bár a tanulók végzik a munkát a diák-önkormányzatban, mindezt tanári ellenőrzés mellett vagy tanári vezetéssel teszik. A diák-önkormányzatok egyharmadát a tanárok vezetésével működtetik, a felét pedig tanári ellenőrzéssel. Egyáltalán nem jellemző, hogy mindenről a tanulók döntenének, ugyanakkor az sem,

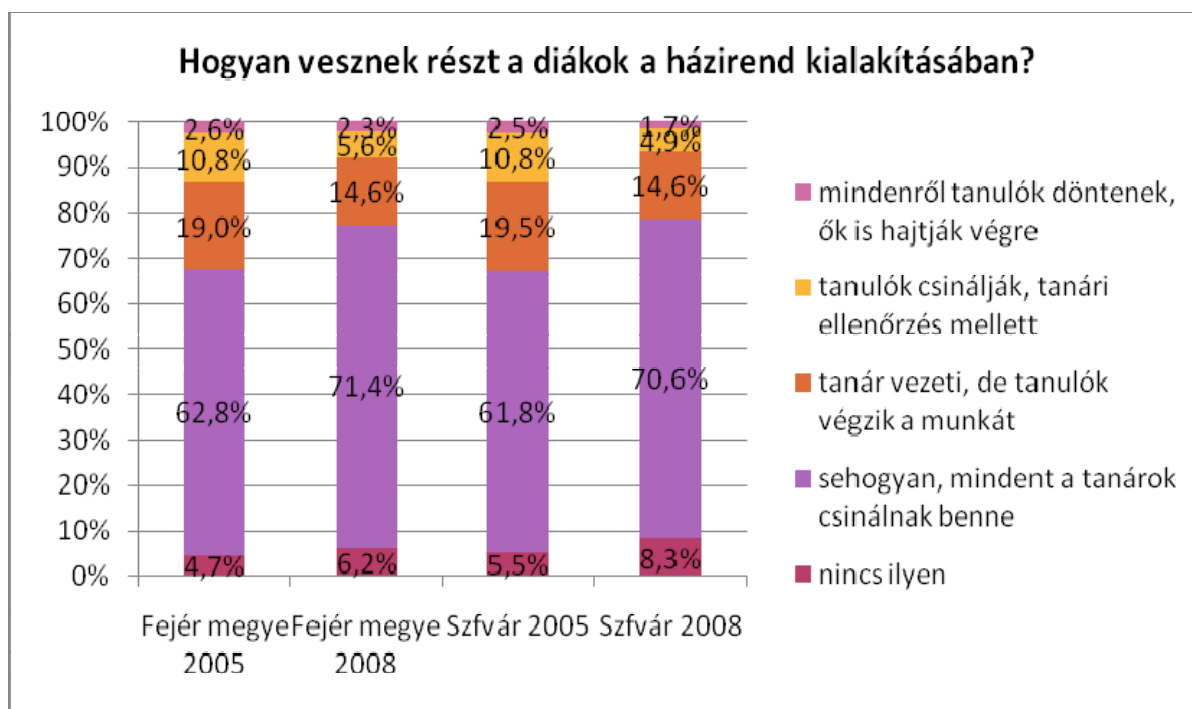
hogy a DÖK-ben minden feladatot kizárólag a tanárok látnának el. Nem csoda, hiszen a diákok nagy részének nincs is semmilyen tartós megbízása az iskolában. A megkérdezetteknek csak egytizede válaszolta, hogy vállal valamilyen iskolai feladatot, ők minden esetben a lányok közül kerülnek ki nagyobb arányban.

A házirend nemcsak az iskola törvényes működésének egyik feltétele, hanem a diákokat közvetlenül érintő mindennapi kérdéseket összefoglaló dokumentum is. Ehhez képest 2008-ra még magasabb azon diákok aránya (a megyében és Székesfehérváron is kb. 10%-os emelkedés

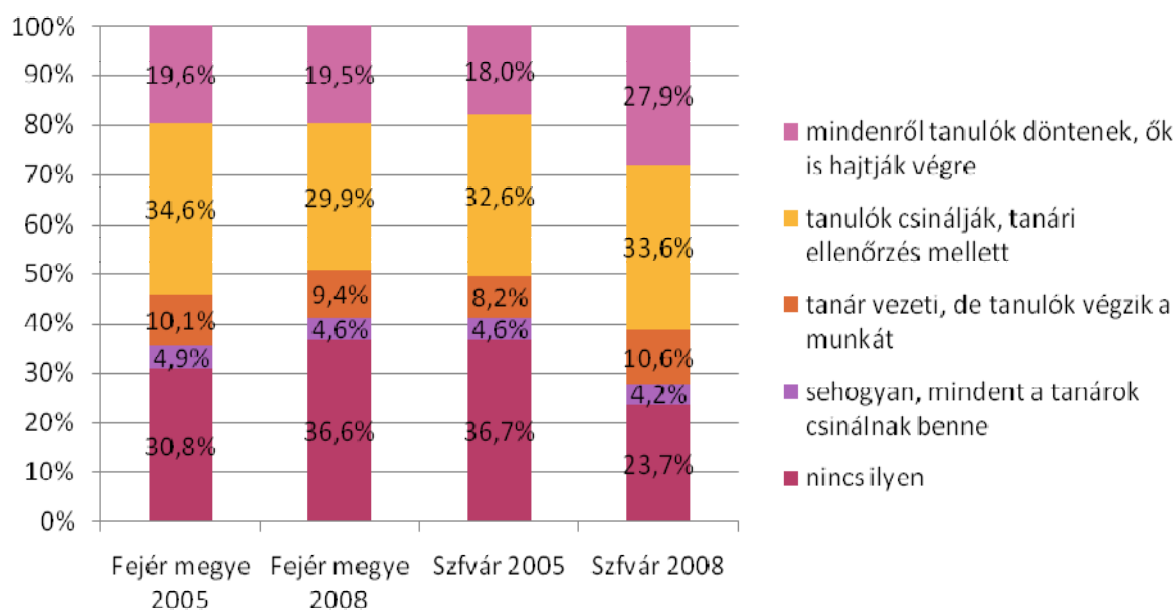

tapasztható a két adatfelvétel között; 60%-ról 70%-ra emelkedett arányuk), akik azt mondták, iskolájukban a házirendet teljes mértékben a tanárok állítják össze, a diákok ebben nem vesznek részt. Úgy tűnik, a tanulói aktivitás jelentősen csökken, a házirend kialakításába az iskola vezetése, illetve a tanárok egyáltalán nem engednek beleszólást sem a fehérvári, sem a fejér megyei középiskolákban.

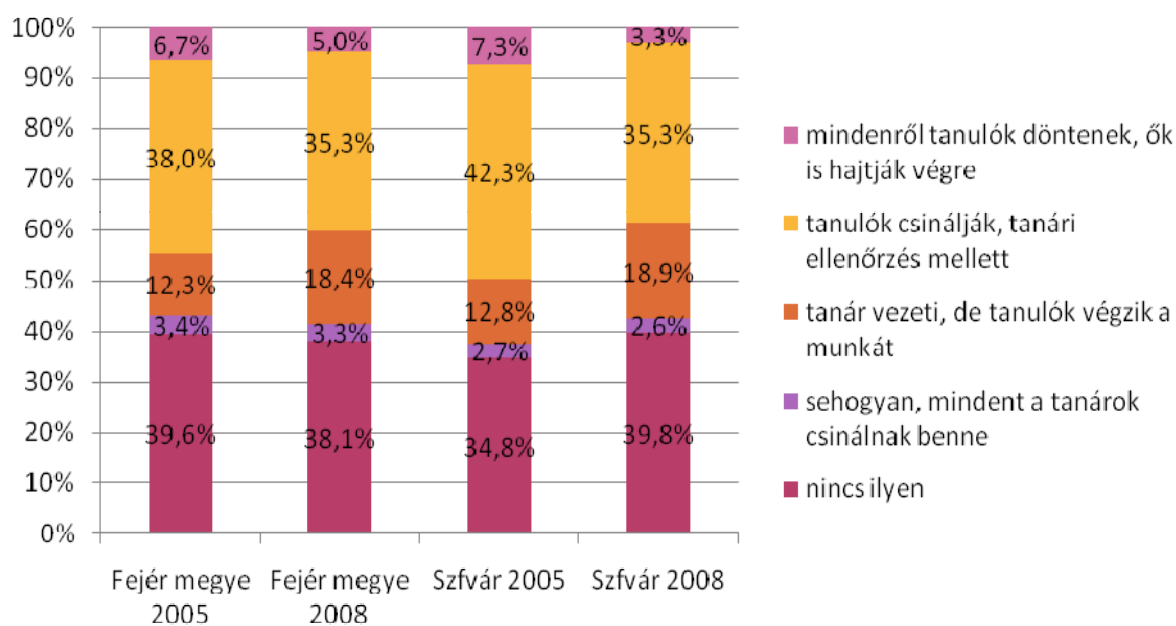

Annak ellenére, hogy az iskolák megközelítőleg egyharmadában nem is létezik, a diákok aktivitásának jelei az iskolarádió és az iskolaújság működtetésében erősebbnek mutatkoznak. Megyei szinten jelentős változás csak annyi történt 2005-höz képest, hogy több olyan iskola van, ahol nincs iskolarádió, egyébként 2008-ra a székesfehérvári középiskolák több mint negyedében kizárólag a diákok döntenek az iskolarádióval kapcsolatos minden kérdésben, és további egyharmad részüket is csak ellenőrzik a pedagógusok, nem szólnak bele a munkába.

Hogyan vesznek részt a diákok az iskolarádió működtetésében?

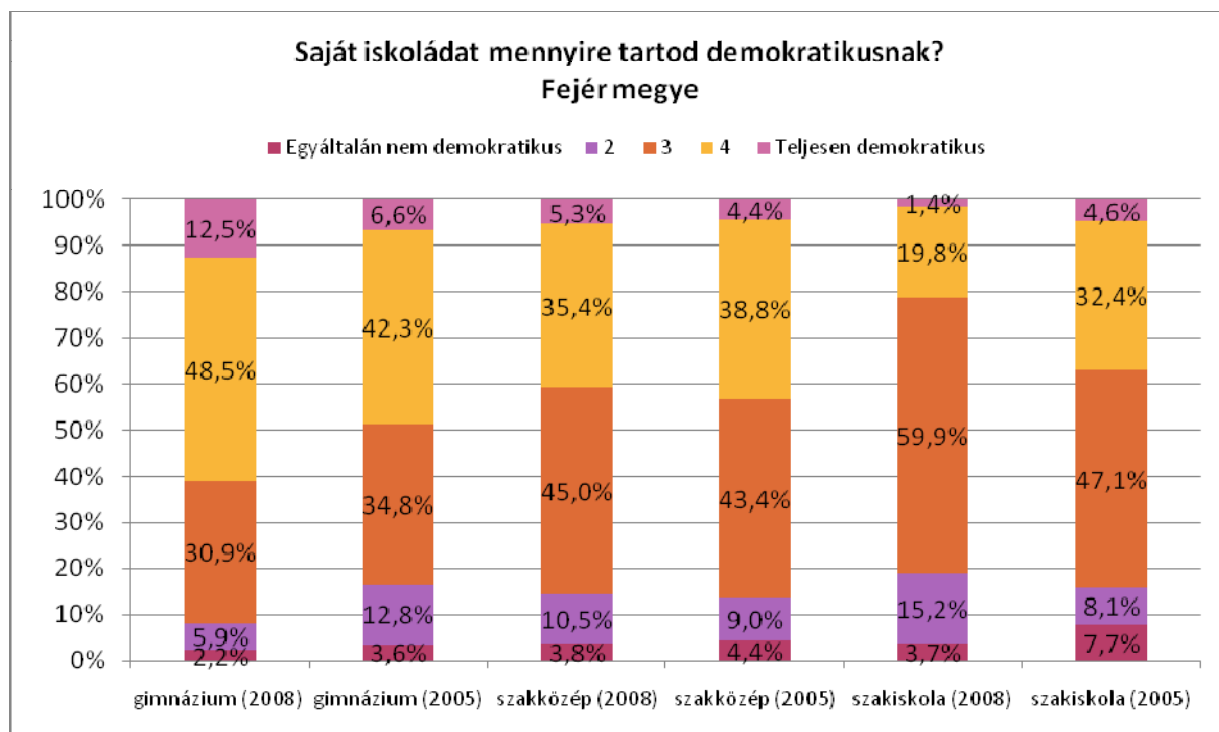

Hogyan vesznek részt a diákok az iskolaújság készítésében?

3. táblázat

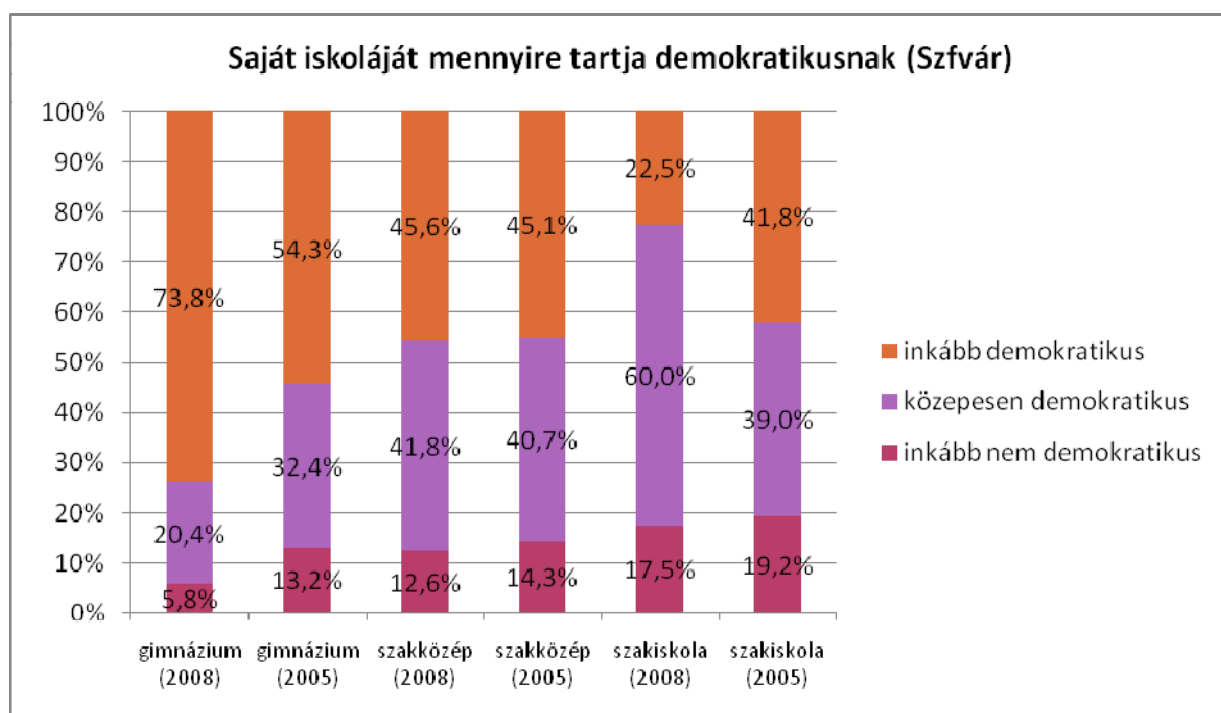
Mennyire fontos egy iskola demokratikus működéséhez? (Átlagpontszámok százfokozatú skálán, 0= egyáltalán nem szükséges, 100= teljes mértékben elengedhetetlen)	Fejér megye 2008	Szfvár 2008
hogya az iskolavezetés írott házirendet határozzon meg	71	72
hogya legyen diákönkormányzat	72	71
hogya legyen állandó fegyelmi tanács	51	49
hogya minden tanuló részt vegyen a házirend meghatározásában	62	59
hogya a tanárok ne szólhassanak bele abba, hogy ki mivel díszíti magát	70	69
hogya bevonják a tanulókat a rendezvények megszervezésébe	74	73
hogya a tanárok meghallgassák a tanulók problémáit, ha valaki hozzájuk fordul.	84	82
hogya a tanároknak éppúgy be kelljen tartani a szabályokat, mint a tanulóknak	89	87
hogya az osztályfőnökök rendszeresen megkérdezzék a tanulók véleményét	81	79
hogya a fegyelmi tanácsba egy tanulót is meghívjanak állandó tagnak	62	61
ha egy tanuló úgy érzi, hogy igazságtalanság érte, joga legyen tisztességes kivizsgálásra, ahol nemcsak a tanárnak lehet igaza	83	80
hogya a tanulók maguk határozhassanak arról, hogy tanításon kívül milyen rendezvényeket akarnak szervezni	76	74
hogya a tanulók tanári beleszólás nélkül dönthessék el, hogy ki képviselje őket valamely ügyben. (Akár gyenge tanuló is.)	70	68
hogya vitás helyzetben lehetőség legyen a felek közötti megbeszélésre	80	80

Annak ellenére, hogy a tanulói jogok nem igazán váltak gyakorlattá, a középiskolások mégis nagy arányban tartják demokratikusnak iskolájukat.

Fejér megyében az ezen az állásponton lévők a gimnazisták közül kerülnek ki. 2008-ra a duplájára emelkedett azok aránya (6,6%-ról 12,5%-ra), akik szerint iskolájuk teljes mértékben demokratikus, de 42,3%-ról 48,5%-ra emelkedett a gimnazisták között azok aránya is, akik szerint nagyon demokratikus az iskola. A szakközépiskolások és a szakiskolások viszont jóval kisebb arányban vannak megelégedve iskolájuk demokratikusságával, ami talán annak is köszönhető, hogy a felsorolt iskolai intézmények (házirend, iskolaújság, iskolarádió, iskola honlapja, stb.) közül átlagosan jóval kevesebb is működik ezekben az iskolatípusokban. Ahogy a táblázat is mutatja, azok aránya, akik szerint iskolájuk közepesen nevezhető demokratikusnak a szakiskolások között 2005-ben is már 47,1% volt, 2008-ra pedig 59,9%-ra nőtt. A szakközépiskolások is leginkább ezt a véleményt osztják.

Ami a fehérvári helyzetet illeti, a városban is a gimnazisták közül kerülnek ki azok, akik szerint iskolájuk inkább demokratikus, ez a vélekedés pedig az iskolatípus presztízsének csökkenésével egyre kevésbé jellemző.

3. Tájékozottság a demokráciáról

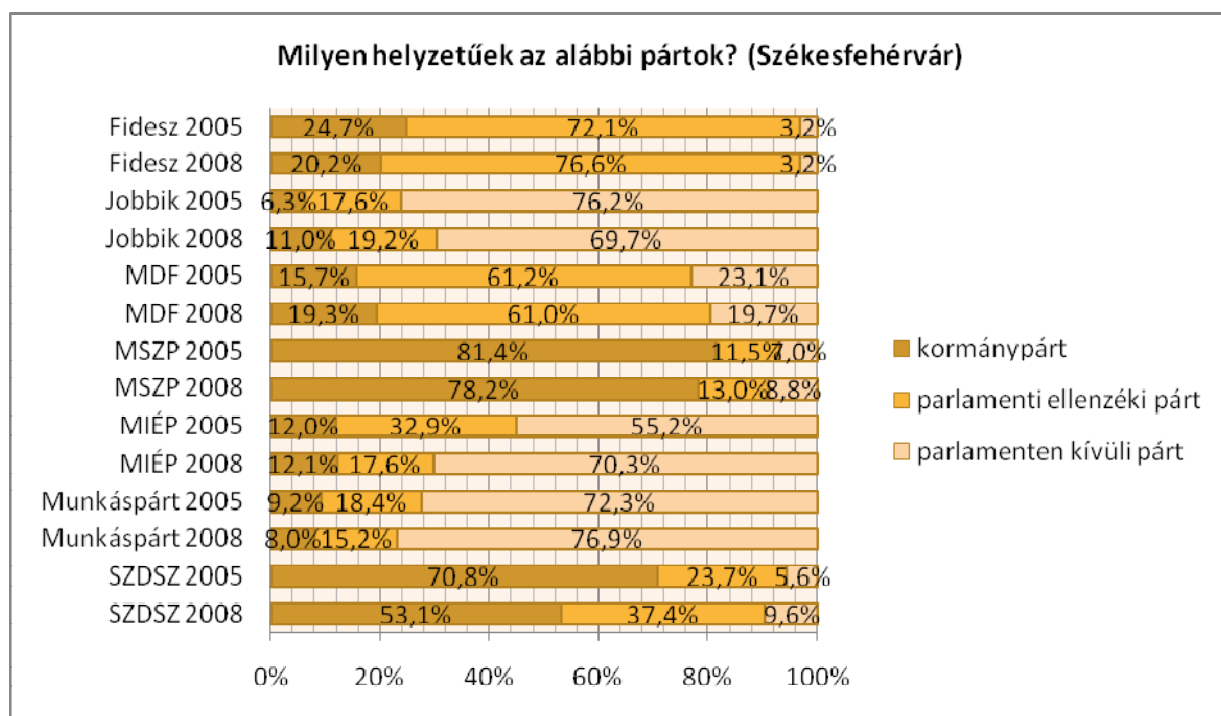
Mint ahogy már utaltam rá, a demokrácia elengedhetetlen feltétele, hogy az állampolgárok tisztában legyenek jogaikkal, kötelességeikkel, lehetőségeikkel, tudják, mi zajlik körülöttük. Ez már egy középiskolástól is elvárható. Az azonban már önmagában is sokat sejtet, hogy e kérdések esetében volt tapasztalható a legnagyobb válaszhány, a megkérdezett kilencedikes és tizenegyedikesek átlagosan 25%-tól nem érkezett válasz.

A válaszadók közül sokan nincsenek tisztában az Országgyűlés összetételével. Az alábbi táblázat szemléletesen mutatja a megkérdezett székesfehérvári középiskolások válaszait, és azok változását, három dologról azonban érdemes néhány szót ejteni. Az egyik a Jobbikkal kapcsolatos ismeretek. 2005-ben a válaszadók háromnegyede tudta helyesen, hogy a Jobbik parlamenten kívüli párt, de már akkor is nagy arányban, a tanulók 17,6% gondolta, hogy ellenzéki párt, további 6,3%, pedig hogy kormánypárt. 2008-ra közel a duplájára emelkedett (11%) azok aránya, akik szerint a Jobbik egyenesen kormánypárt, de nőtt azok aránya is - bár kisebb mértékben-, akik szerint ellenzéki párt (19,2%). Az arányok növekedése jelzi, hogy a Jobbik a korábbi periférikus helyzethez képest egyre inkább a fiatalok látókörébe is bekerül. A Jobbik szereplése mellett meglepő az is, amit a MIÉP-ről és a Munkáspártról tudnak. 2005-ben a MIÉP-ről alig a megkérdezettek fele tudta jól, hogy parlamenten kívüli párt és rendkívül nagy arányban, 32,9% mondta azt, hogy parlamenti ellenzéki párt. További 12% állította, hogy kormánypárt. Ez utóbbi arány 2008-ra is megmaradt, míg azok aránya, akik szerint ellenzéki párt 32,9%-ról kb. a felére, 17,6%-ra csökkent. Azok aránya, akik a MIÉP-et kormánypártnak tartják, stagnál, ugyanakkor a Jobbikhoz képest összességében épp ellentétes tendencia, a köztudatból való kikerülés vehető észre. A Munkáspártnál is lényegében ugyanez zajlott le, de kisebb arányú a csökkenés.

A táblázat szempontjából egyetlen releváns változás a politikában 2005-höz képest, hogy az SZDSZ kilépett a kormányból. Ez az eredmények alakulásán is meglátszik, de nem eléggé ahhoz képest, hogy a kérdőív lekérdezése idején mindez még friss politikai eseménynek számított. A megkérdezettek valamivel több, mint fele (53,1%) hitte úgy, hogy az SZDSZ még kormánypárt, 37,4% hogy ellenzéki párt és 9,6%, hogy a párt nem is képviselteti magát a parlamentben.

A fehérváriak 2008-ban egyébként átlagosan 3,75 pártról, vagyis nagyjából a pártok feléről tudták jól, hogy milyen szerepet töltenek, vagy nem töltenek be a parlamentben. Ez nem sokkal több, mint 2005-ben. Akkor a felsorolt 7-ből átlagosan 3,61 párt pozícióját tudták helyesen megítélni. Az első adatfelvétel során még nem volt érdemi különbség a fiúk és a lányok ismeretei között, a fiúk átlagosan 3,57, a lányok átlagosan 3,65 pártról tudták megmondani melyek alkotják a kormányt és melyek az

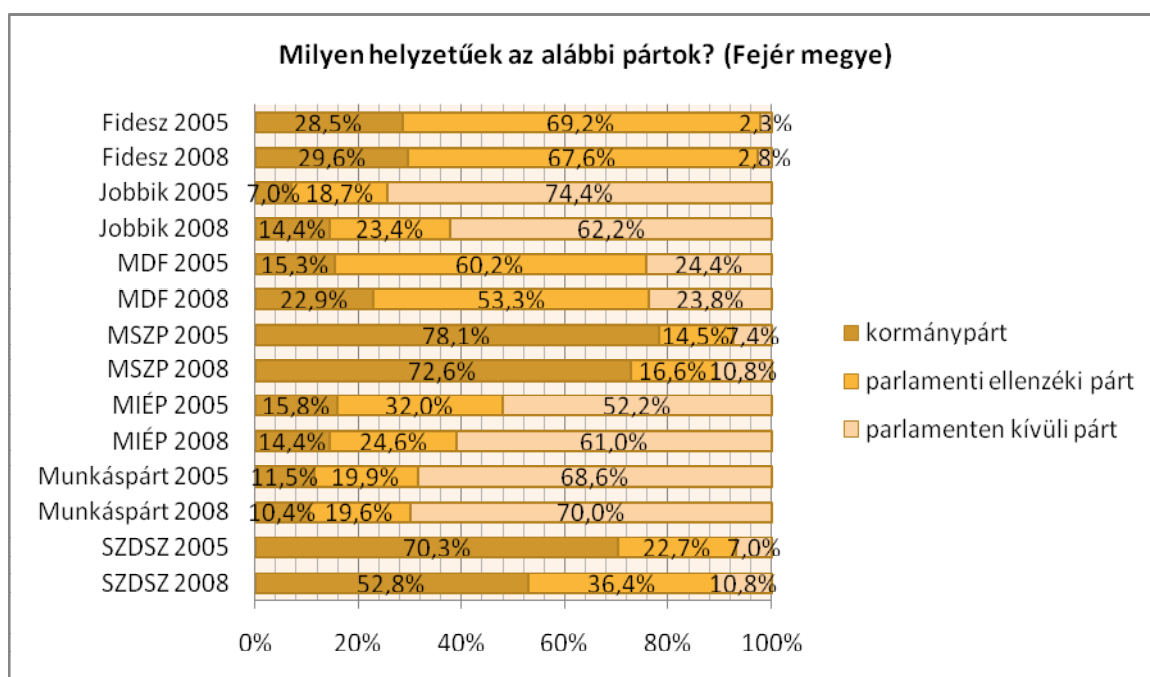
ellenzékét. 2008-ban már a fiúk kapták a magasabb átlagpontszámot, 3,97-et a 3,5-tel szemben. 2005-ben még a kilencedikesek és a tizenegyedikesek között sem volt lényeges különbség, ami aztán a második adatfelvétel során eltolódott a tizenegyedikesek javára. Átlagosan 3,99 kérdésre adtak helyes választ, míg a fiatalabbak 3,5-re. A legnagyobb különbségek a különböző középiskola-típusokból adódnak. Fehérváron mindkét adatfelvétel alkalmával egyértelműen a gimnazisták voltak a tájékozottabbak, de a szakiskolások hátránya és a különbség a gimnáziumi és a szakiskolai tanulók között csak nőtt az évek során. 2005-ben a szakiskolások átlagosan 2,54, a szakközépiskolások 3,36, Fehérvár gimnazistái pedig átlagosan 4,65 párt pozícióját tippelték meg helyesen a 7-ből. 2008-ban a szakiskolások már csak átlagosan 2,39, míg a szakközépiskolába járók 3,64 párt aktuális parlamenti státuszát ismerték. A gimnazisták ebben az évben már átlagosan a felsorolt pártok háromnegyedét (5,2) tudták helyesen megítélni.

A teljes megye eredményeit tekintve a megyeszékhelyhez képest az első, amit észreveszünk az, hogy a Fideszről mindkét évben nagyobb arányban gondolják a fiatalok, hogy ők alkotják kormánypártot, míg az MSZP-ről ugyanezt jóval kevesebben tudják. Az SZDSZ tekintetében a megyei eredmények egyik adatfelvétel során sem térnek el a székesfehérváriaktól. A Jobbik esetében is a fehérvári tendencia köszön vissza, jelesül, hogy 2008-ra a duplájára nő azok aránya, akik szerint a Jobbik kormánypárt, azok pedig még többen lesznek, akik szerint parlamenti ellenzéki párt. A MIÉP, a

Munkáspárt és az MDF esetében a megyében nagyobb a bizonytalanság a középiskolásokban és ez az átlagpontoszámok alakulásán is meglátszik.

Fejér megyében 2005-ben még átlagosan 3,47 párról tudták a megkérdezett fiatalok, hogy azok milyen szerepet töltenek be a parlamentben, de ez 2008-ra átlagosan 3,29-re csökkent. A legnagyobb változás a megyén belül a középiskolai típusa szerint történt. 2005-ben a gimnazisták helyes válaszai 4,48-as, a szakközépiskolai tanulók 3,35-ös és a szakiskolába járók 2,53-as átlagpontoszámot értek. 2008-ban a gimnazisták átlagosan már csak 3,94 párról tudtak helyes állítást tenni, ami azért meglepő, mert a szakközépiskolába és a szakiskolába járók átlagpontoszámai nem csökkentek számottevően.

Összességében tehát azt igazolják az eredmények, hogy 2005-ről 2008-ra Székesfehérváron javult a tájékozottság a képviseleti demokrácia aktuális szereplőivel kapcsolatban. A legnagyobb különbségek iskolatípusok szerint jelennek meg, ezen belül is a gimnazisták figyelemreméltó előnyét tartom fontosnak kiemelni. Az átlaghoz képest jóval tájékozottabbak, csaknem a felsorolt pártok háromnegyedének parlamentben betöltött aktuális pozícióját ismerték helyesen. Ugyanezt a jónak mondható eredményt megyei szinten nem tudták produkálni, sőt, az első adatfelvételhez képest jóval rosszabbul is teljesítettek. Ez a megyei eredményekre egyébként is jellemző elmozdulás. Érdekes, hogy az adatfelvételek idején két legmeghatározóbb, a köztudatban leginkább bent lévő párt, az MSZP és a Fidesz helyét is sokkal bizonytalanabban ítélték meg. Az adatokon jól látszik viszont, hogyan tudja befolyásolni a fiatalok ismereteit egy olyan párt, mely a hivatalos döntéshozatali folyamatokba ugyan

nem tud beleszólni, ám a napi politikai események alakulását nagy részben meghatározza. Ilyen ugyanis a Jobbik, amelyről 2008-ban már megyei és városi szinten is a fiatalok megközelítőleg egyharmada gondolja, hogy valamilyen formában részt vesz az Országgyűlés munkájában. Ezt erősítendő, a folyamat ellenpéldájaként a MIÉP és a Munkáspárt szolgál.

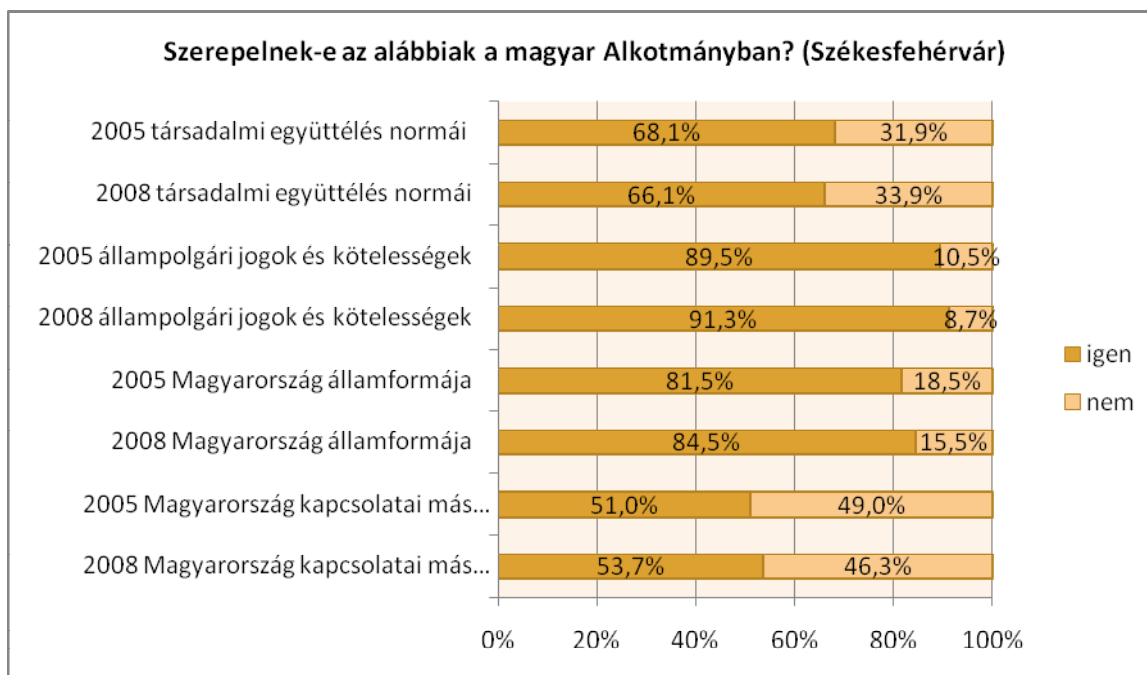
Pártok pozíciója a Parlamentben (átlagpontszámok 0-7-ig)							
		Székesfehérvár			Fejér megye		
		2005	változás	2008	2005	változás	2008
Átlag (total)		3,61	↑	3,74	3,47	↓	3,29
Nem	fiú	3,57	↑↑	3,97	3,44	≈↑	3,5
	lány	3,65	↓	3,5	3,5	↓↓	3,05
Évfolyam	9.	3,63	↓	3,52	3,41	↓↓	3,0
	11.	3,6	≈↓	3,52	3,54	≈↑	3,6
Középiskola típusa	gimnázium	4,65	↑↑	5,2	4,48	↓↓	3,94
	szakközépiskola	3,36	↑↑	3,64	3,35	≈	3,32
	szakiskola	2,54	↓	2,39	2,53	↑	2,46

Egy demokratikus alkotmány funkciója, hogy kifejezésre juttassa mindazokat az alapvető értékeket, elveket és célokat, ami elősegíti és biztosítja a társadalmi rend fennmaradását, legitimálja a politikai rendszert és tisztázza mindazokat az alapvető jogokat és kötelességeket, amelyek megvédik egy állam polgárait. Röviden, tartalmazza mindazokat a rendelkezéseket, amelyek az állampolgári ismeretek minimumát jelentik.

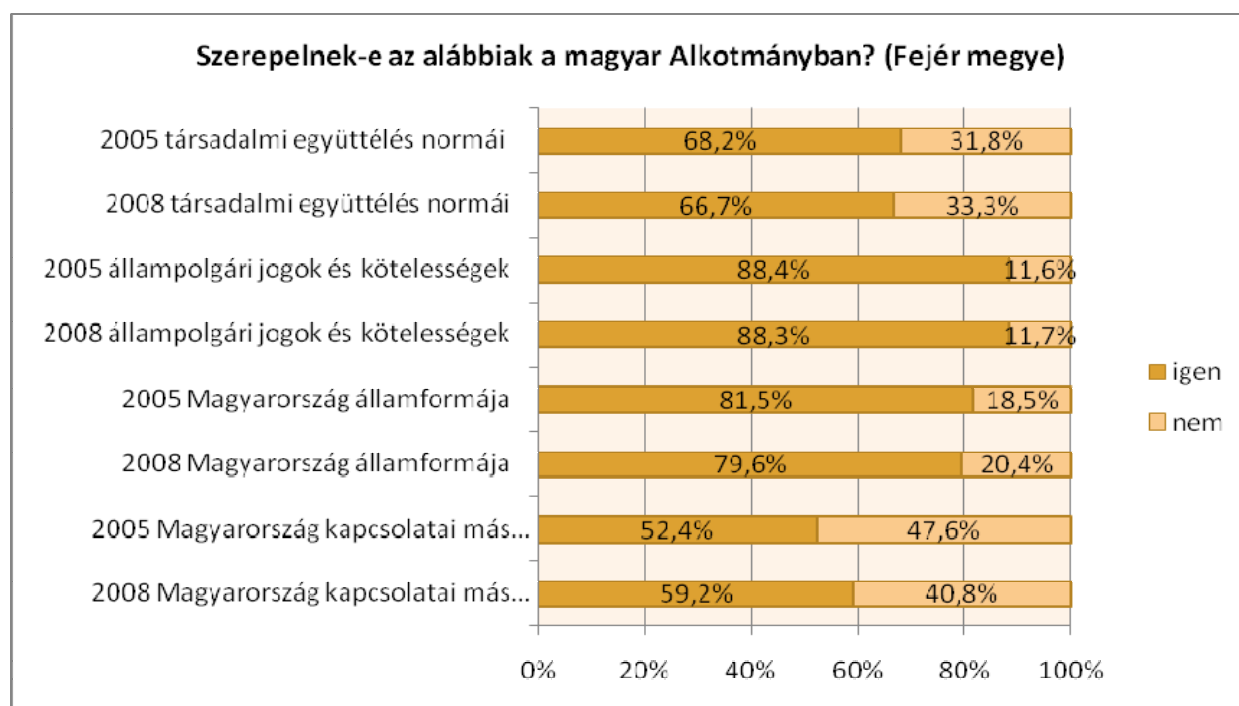
A középiskolásokat is megkértük, számoljanak ez irányú tájékozottságukról. Néhány témáról kellett megítélniük, hogy a Magyar Köztársaság Alkotmányának szövege tartalmazza-e azokat.

A székesfehérvári középiskolások legnagyobb része (90% körül) tisztában van vele, hogy az Alkotmány tartalmazza az állampolgári jogokat és kötelességeket, sőt azt is kimagasló arányban tudják, hogy Magyarország államformájáról is szó esik benne. E tekintetben nincs is nagy különbség a két adatfelvétel eredményei között. Azt ellenben, hogy társadalmi együttélés normáit rögzíti-e az Alkotmány, jóval kevesebben tudják, bár a megkérdezett középiskolások kétharmada így is helyesen válaszol. Ebben a kérdésben is csak nagyon apró eltérést tapasztalunk 2005 és 2008 között, a 2008-as év és az akkor megkérdezett fiatalok javára. A legkevésbé azt tudták eldönteni a középiskolások, hogy megemlíti-e az Alkotmány Magyarország kapcsolatait más országokkal. Erre a kérdésre csak a megkérdezettek picivel több fele válaszolja, hogy igen.

A Fejér megyei adatok kis kivételtől eltekintve megegyeznek a fehérváriakkal. Magyarország államformáját tekintve 2008-ban tapasztalható egy kisebbfajta bizonytalanság, valamint az ország más országokkal való kapcsolatáról is kevésbé tudják megítélni a fiatalok, esik-e erről szó az Alkotmányban.

Erre a kérdésre nagy arányban válaszoltak helyesen a diákok, aminek oka lehet, hogy szemben a demokratikus ismeretekre vonatkozó témakör első kérdésével, ebben az esetben nagyobb esély van rá, hogy az iskolai tananyag részét képezi.

4. Fiatalok képe a demokráciáról

Attól függetlenül, hogy a fiatalok mit tudnak és mit nem a demokráciáról, annak működéséről, aktuális szereplőiről, még lehetnek preferenciáik azzal kapcsolatban, hogy mi az amit fontosnak tartanak és mi az amit kevésbé egy demokráciában. A kérdésre adott válaszokat tulajdonképpen felfoghatjuk úgy is, mint a középiskolások elképzelését a demokráciáról, egy idealizált demokrácia-felfogást.

4.1. Demokratikus értékpreferenciák

A középiskolások 12 elemről ítélték meg, hogy azok mennyire tartoznak bele a saját demokrácia fogalmukba. A felsorolt elemek: a kisebbség jogainak érvényesülése; a magánélet tiszteletben tartása; a politikai választás lehetősége; a társadalmi különbségek csökkentése; a törvények betartása; a politikába való beleszólás lehetősége; az egyesülési szabadság; a szólásszabadság; a szolidaritás a rászorulókkal; a társadalmi igazságosság; a többpártrendszer és a törvény előtti egyenlőség. Az elemekhez 1-től 5-ig terjedő értékeket kellett rendelni válaszul. Hogy mennyire nehezen ítélik meg ezeket az értékeket, vagy mennyire nem tudnak p, azt az is mutatja, hogy átlagosan

Nagy arányban tartják a középiskolások a demokrácia kiemelkedően fontos részének és magas átlagpontszámmal jutalmazták a felsorolt elemek közül azokat, amelyek a személyes biztonsághoz kötődnek, jelesül a magánélet tiszteletben tartását és a törvény előtti egyenlőséget. Elemi fontosságú továbbá a törvények betartása és a szólásszabadság is. Legkevésbé a kisebbségi jogok érvényesülését és a többpártrendszert tartják a demokrácia fontosabb összetevőjének. Előbbi fontossága 2005-höz képest mind Fejér megyében, mind Székesfehérváron még csökkent is, az adható pontszámok felét sem éri el átlagosan.

Mennyire része a demokráciának:	Átlag (1-5)			
	Fejér megye 2005	Fejér megye 2008	Szfvár 2005	Szfvár 2008
a kisebbségi jogok érvényesülése	3,19	3,04	3,25	3,05
a magánélet tiszteletben tartása	4,11	4,05	4,16	3,96
a politikai választás lehetősége	3,75	3,79	3,78	3,90
a társadalmi különbségek csökkenése	3,66	3,57	3,68	3,64
a törvények betartása	4,11	4,15	4,16	4,08
beleszólás a politikába	3,67	3,58	3,68	3,64
egyesülési szabadság	3,68	3,60	3,71	3,62
szólásszabadság	3,98	3,92	4,03	4,02
szolidaritás a rászorulókkal	3,64	3,57	3,69	3,55
társadalmi igazságosság	4,03	3,98	4,09	3,98
többspártrendszer	3,29	3,31	3,34	3,43
törvény előtti egyenlőség	4,12	4,03	4,16	4,07
Átlagos válaszhány (%)	19,35%	16,62%	16,58%	15,55%

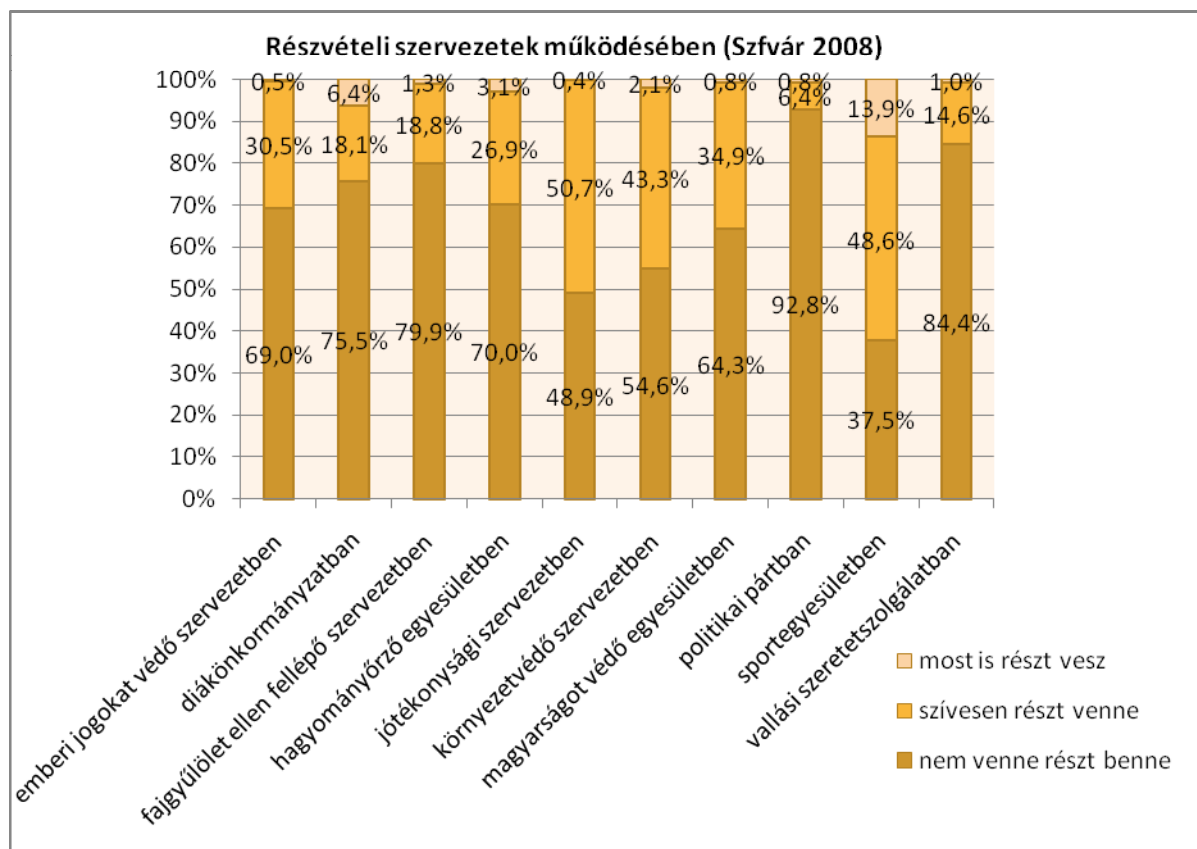
Az alábbi táblázatban már százfokú skálára aggregált átlagpontszámok láthatók és az, hogy azon túl, hogy részét képezik-e a felsoroltak a válaszadó saját demokrácia-felfogásának, személyes, az életben is követendő értéként kezelik-e azokat vagy sem. Azt már láttuk, hogy magas átlagpontszámmal méltányolták a diákok a magánélet tiszteletben tartását, mint a demokrácia nélkülözhetetlen része. Megfigyelhetjük, hogy ez személyes értéként még fontosabb. Sőt, a személyes értékek közül a legfontosabb a fiatalok számára, hiszen a megyében 87-es, és Fehérváron is 85-ös átlagpontszámot kapott. A kisebbségi jogok érvényesülése pedig személyes értéként sem fontos a diákoknak. Átlagosan 10 ponttal értékelték kevesebbre. Nagyobb különbség tapasztalható a társadalmi különbségek csökkentésével kapcsolatban is, pedig ez is egy olyan érték, amelyek meglétére nap, mint nap felfigyelünk. A politikai választás lehetőségét, beleszólást a politikába és a többspártrendszert is kevesebbre értékeli a középiskolások mint személyes érték.

4. táblázat

Mennyire tartod fontosnak az alábbiakat mint személyes érték és mint a demokrácia része?	(Átlagpontszámok százfokozatú skálán, 0= egyáltalán nem, 100= teljes mértékben)			
	<u>Fejér megye</u> <u>2008</u> személyes érték	<u>Fejér megye</u> <u>2008</u> demokrácia fogalmának része	<u>Szfvár 2008</u> személyes érték	<u>Szfvár 2008</u> demokrácia fogalmának része
a kisebbségi jogok érvényesülése	44	51	45	51
a magánélet tiszteletben tartása	87	76	85	74
a politikai választás lehetősége	65	70	68	72
a társadalmi különbségek csökkenése	59	64	60	66
a törvények betartása	78	79	77	77
beleszólás a politikába	60	64	61	66
egyesülési szabadság	63	65	61	65
szólásszabadság	76	73	77	75
szolidaritás a rászorulókkal	66	64	66	64
társadalmi igazságosság	77	75	77	75
többspártrendszer	50	58	52	61
törvény előtti egyenlőség	73	76	75	77

5. Részvétel szervezetekben

Az iskolai demokrácia témaköre kapcsán már láttuk, hogy a fiatalokat csak nagyon alacsony arányban sikerül bevonni a diák-önkormányzat munkájába, egy olyan szervezetbe, amelyben meghatározó döntési jogkörrel bírnának amúgy.

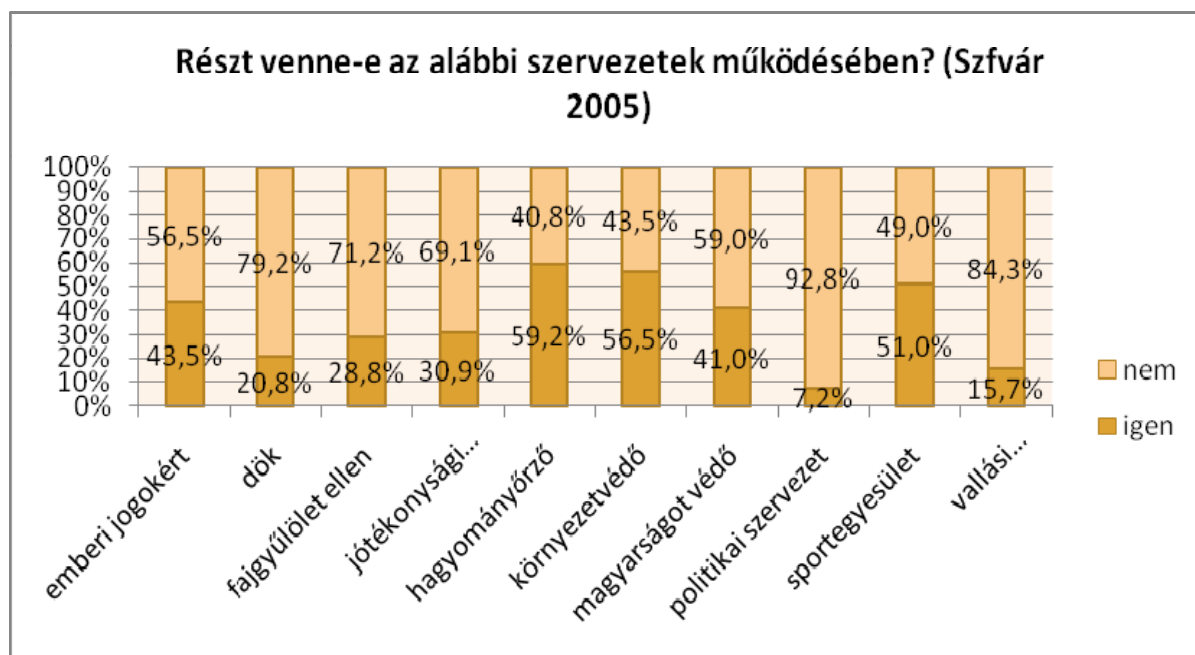

Úgy tűnik, politikai szervezetben egyáltalán nem vennének részt a megkérdezett fiatalok, 92,8%-uk elutasítja ezt a lehetőséget. A megkérdezettek 6,4%-a válaszolta, hogy szívesen segítené párt munkáját, de csak elhanyagolható hányad, 0,8% az, aki maga is besegít politikai pártnak. Hasonló ellenérzést váltanak ki a vallási szeretetszolgálatok is a válaszadó középiskolások körében, 84,4%-uk hallani sem akar arról, hogy munkájával segítse effajta szervezetek működését. Közömbösség továbbá az emberi jogokat védő szervezetek, a fajgyűlölet ellen fellépő szervezetek, a hagyományőrző egyesületek felé tapasztalható, és meglepő módon a diákönkormányzatok munkájába sem szívesen folynak bele a diákok. Több mint a megkérdezettek fele magyarságot védő egyesületekben sem tevékenykedne. Ehelyett viszont szimpatizálnak a környezetvédő szervezetekkel, a megkérdezettek 2,1%-a részt is vesz ilyen jellegű szervezet munkájában. Érdekes, hogy a fiatalok leginkább valamilyen jótekonysági szervezet munkájához járulnának hozzá a felsorolt szervezetek közül (50,7%), ugyanakkor csak elhanyagolható arányban (0,4%) találunk olyan székesfehérvári középiskolásokat, akik aktívan részt is vesznek ilyenekben. A fiatalok részéről legnagyobb támogatottságot a sportszervezetek kapják. „Csak” 37,5%-uk nem csatlakozna szívesen sportszervezethez, 48% gond nélkül, a többiek, 13,9%-nyian pedig tagjai is valamelyiknek. Összességében, a felsorolt tízből átlagosan 2,71 szervezet munkájában vennének részt szívesen a megkérdezett fehérvári középiskolások. Nagy különbség e tekintetben nem és évfolyam szerint nincs, egyedül a középiskola típusa befolyásolja eltérően az

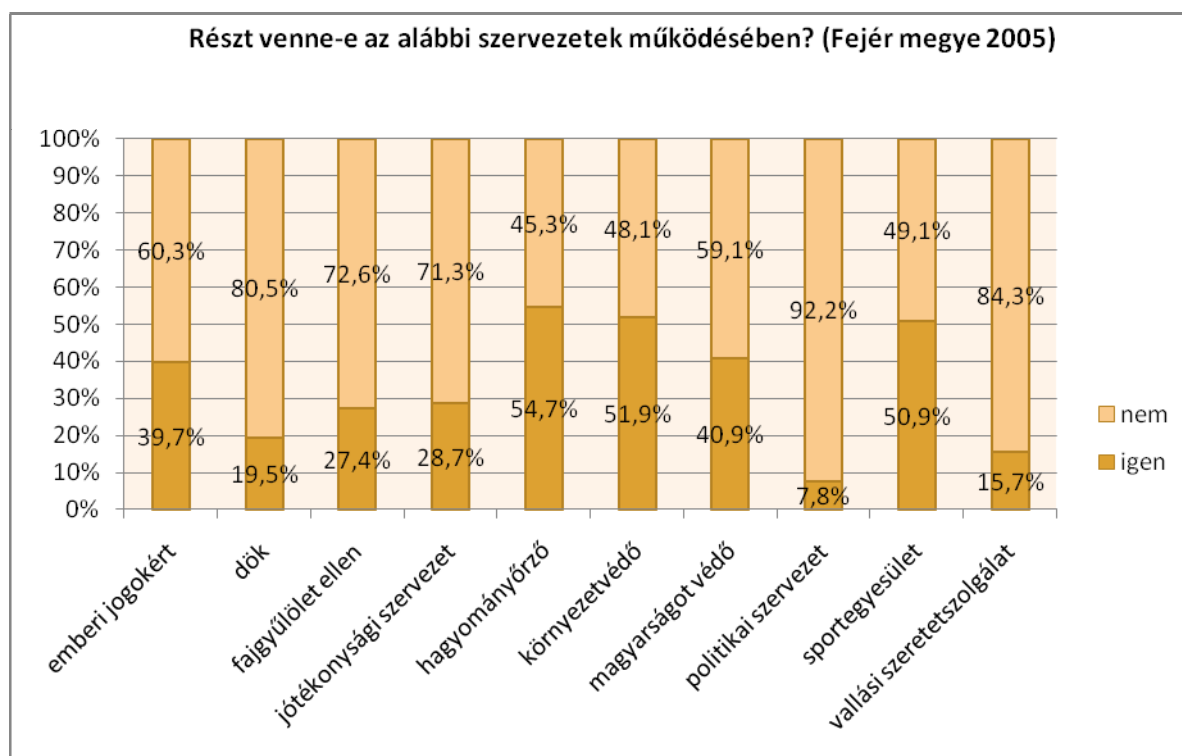
átlagpontszámok alakulását. A gimnazisták átlagpontszáma a legmagasabb, ők átlagosan 2,93, a szakközépiskolások 2,7, a szakiskolások pedig átlagosan csak 2,4 szervezetet segítenének. Nem éppen nevezhetők a székesfehérvári fiatalok aktívnak, amit az is bizonyít, hogy átlagosan még félnél is kevesebb, 0,28 szervezet munkájában vesznek részt, azaz egyben sem, mely átlagpontszám tulajdonképpen ugyanúgy jellemzi a fiúkat, mint a lányokat, a kilencedikeseket, mint a tizenegyedikeseket, és a különböző középiskola típusokba járókat is.

Ugyan az első adatfelvétel során nem derült ki, hogy a fiatalok tagjai-e a felsorolt szervezetek valamelyikének, vagy csak nem zárkoznak el a részvételtől, az eredmények rendkívül sokat változtak 2005 óta. A politikai szervezetek már akkor sem, míg a sportegyesületek már akkor is népszerűek voltak (51%-a a megkérdezett fiataloknak szívesen csatlakozna). A jótékonyági szervezetek 2005-ben még nemigen keltették fel a fiatalok érdeklődését (a székesfehérvári fiatalok 30%-a csatlakozna szívesen). Figyelemreméltó különbség, hogy 2005-ben valamilyen hagyományőrző szervezetben a megkérdezett fiatalok 59,2%-a vett volna részt szívesen, mely arány egyúttal azt is jelenti, hogy a felsorolt szervezetek közül ez érdekli legjobban a fiatalokat. 2008-ban már csak 26,9%-nyi fiatal lenne tagja hagyományőrző szervezeteknek. A magyarságot, az emberi jogokat védő és a fajgyűlölet ellen fellépni szándékozó szervezetek is kedveltebbek voltak az első adatfelvétel során. 2005-ben még a fiatalok 41%-a csatlakozott volna szívesen magyarságot védő, 28,8%-uk fajgyűlölet ellen fellépő és 43,5%-uk az emberi jogokért harcoló szervezetekhez, egyesületekhez. 2008-ra ezek a százalékok 8-10 százalékkal csökkentek.

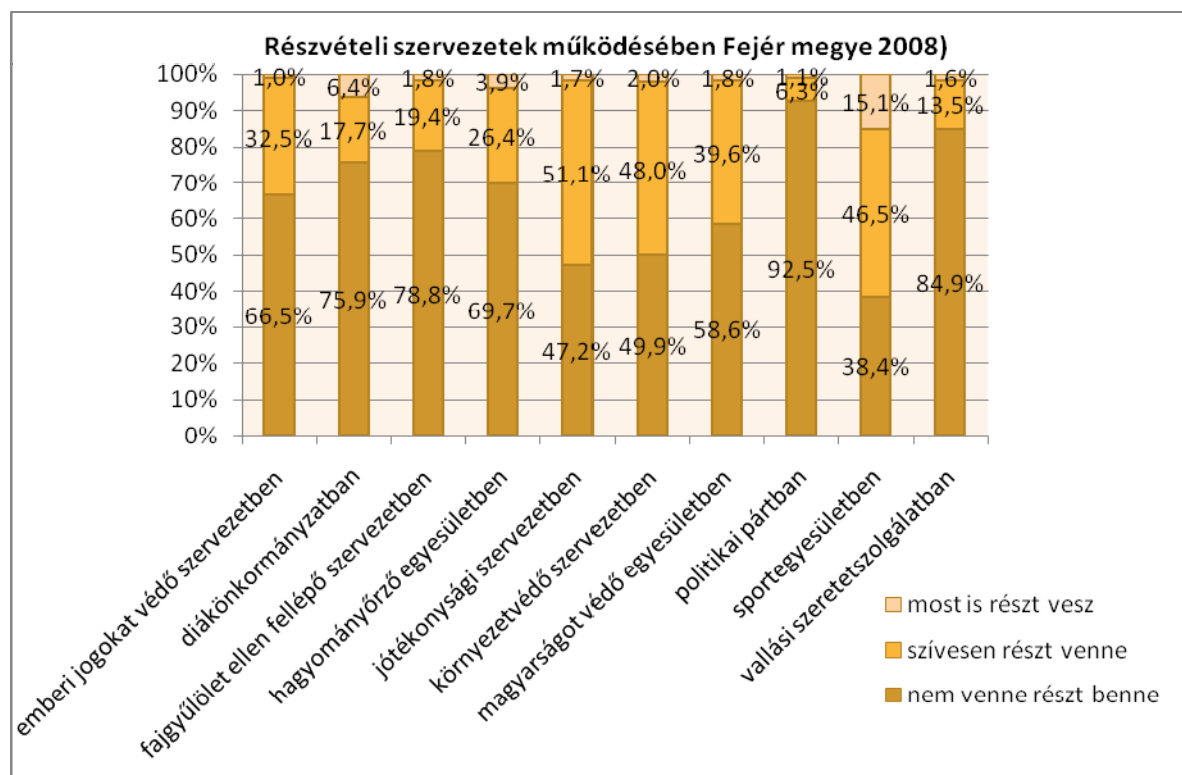
2005-ben átlagosan is több egyesülethez csatlakoztak volna, akkor a székesfehérvári középiskolások átlagosan 3,3 egyesület munkájában működtek volna közre. Ezen belül átlagosan többen, 3,6-ban, a szakközepesek 3,3-ban, míg a szakiskolások csak 2,9-ben. De ez még mindig több, mint 2008-ban a gimnazisták. 2005-ben a lányok átlagosan 3,7 egyesülethez, a fiúk csak 2,9-hez csatlakoztak volna. A tizenegyedikesekhez képest pedig a kilencedikesek tűntek aktívabbnak, ők átlagosan 3,5 szervezetnek segítettek volna, de még a tizenegyedikesek is átlagosan 3,1-nek.

Megyei szinten egészen a hasonló tendenciákat figyelhetünk meg. 2005-ben még, ahogy ugyanebben az évben Fehérváron, a hagyományőrző szervezetek voltak azok, amelyek leginkább felkeltették a fiatalok figyelmét, és a politikai szervezetek azok, amelyek legkevésbé. A sportegyesületek, az emberi jogok érvényesüléséért küzdő és a környezetvédő szervezetek a megyében is szimpátiát váltottak ki a fiatalokból, már ami a csatlakozási kedvet illeti. Összességében átlagosan 3,1 szervezet munkáját segítenék a Fejér megyei középiskolások 2005-ben. A megyében is inkább a lányokra, a kilencedikesekre és a gimnazistákra jellemző a magasabb átlagpontoszám.

Ehhez képest a fiatalok 2008-ban már kevesebb, 2,8 szervezet munkáját segítenék a felsorolt 10-ből. Továbbra is a lányok azok, akik átlagosan több szervezethez csatlakoznának (3,1↔2,6), de a fiatalabbak már nem tűnnek motiváltabbnak tizenegyedikes társaikhoz képest (2,84↔2,84), ahogy a gimnazisták sem a szakközépiskolásokhoz és szakiskolásokhoz képest (2,9↔2,8↔2,7). A szervezetekkel kapcsolatos preferenciák tekintetében a megyei eredmények a székesfehérváriakkal azonosak, azaz hagyományörző szervezetekhez való csatlakozási kedv drasztikusan lecsökkent.

6. Politikai attitűdök

Azt már láttuk, hogy nem jellemző a fiatalokra, hogy tagjai legyenek szervezet(ek)nek vagy egyesület(ek)nek tagjai legyenek, az pedig, hogy valamilyen politikai szervezetnek végképp nem. Mégis arra kértük őket, válaszoljanak arra kérdésre, hogy ha úgy adódna, támogatnák-e valamelyik párt kampányát a parlamenti választások előtt. A politikai attitűdök tesztelésére egy 8 itemből álló, hierarchiába rendeződő tevékenységsor szolgált.

A felsoroltak közül 2008-ban a székesfehérvári fiatalok több mint fele egy tevékenységgel sem járulna hozzá politikai kampány sikerességéhez, tizedük egygyel, további tizedük kettővel. Négynél több módon a fiatalok elhanyagolható része segítené pártok választási előkészületeit, mind a 8 tevékenységgel pedig szinte senki, 0,9%. Mindez azt erősíti, hogy a fiatalok tényleg nem szívesen adják nevüket olyan tevékenységhez, melynek köze van a politikához, több mint háromnegyedük csak

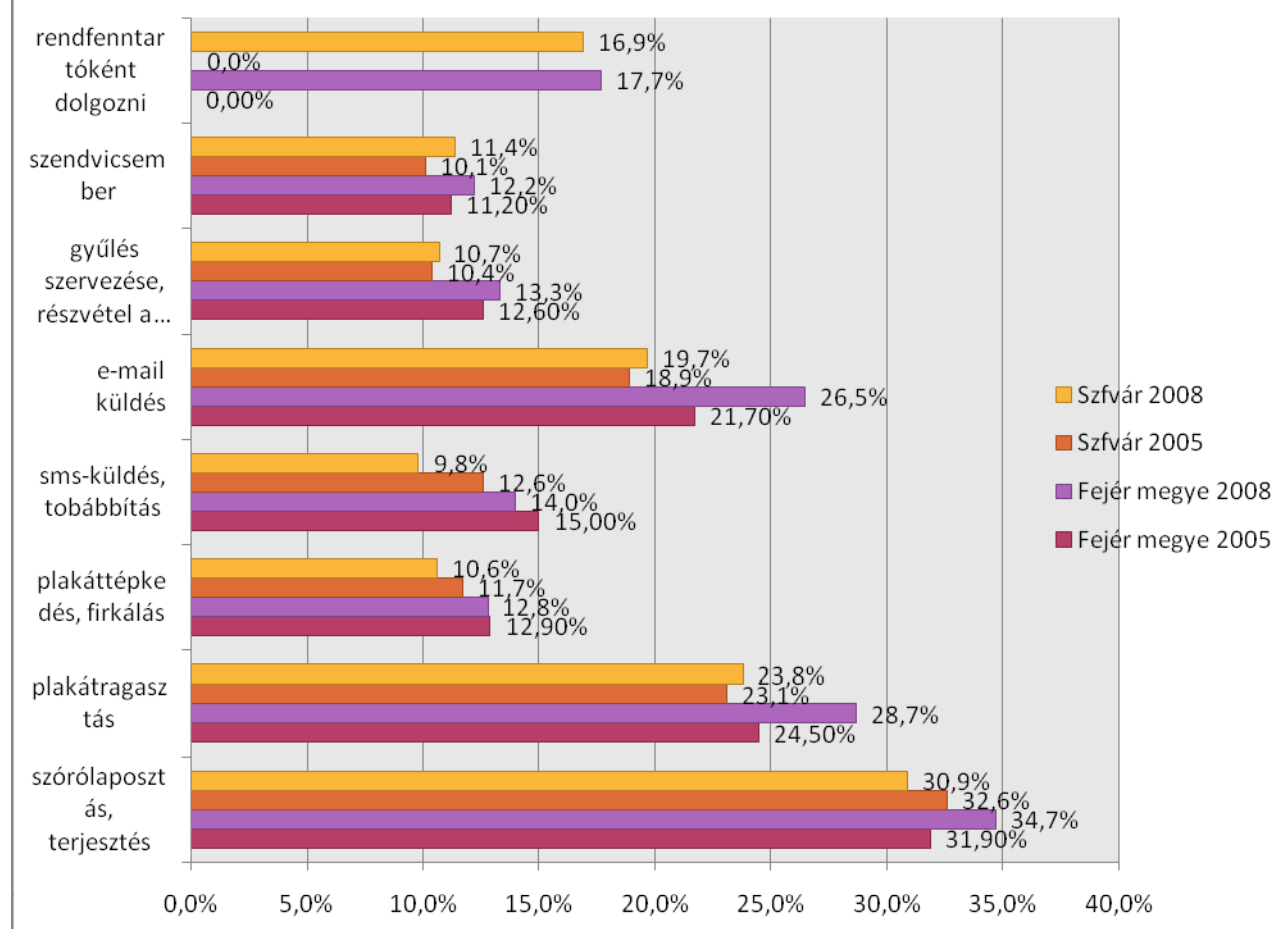

maximum két tevékenységgel venne részt politikai kampányban. Ezt támasztja alá a székesfehérvári középiskolások 1,3-as átlagpontszáma is, mely nem sokkal alacsonyabb az 1,6-os megyei átlagpontszámnál. Megyei és városi szinten is megfigyelhető, hogy a kilencedikesek azok, akik átlagosan több tevékenységgel segítenék a választási munkálatokat, vagyis minél idősebb a diák, annál kevésbé hajlandó politikai véleményét tettek formájában is kifejezni. Iskolatípusra és nemre ugyan nem szignifikáns az összefüggés, de a mintabeli tendencia, hogy a lányok aktívabbak, valamint, hogy minél alacsonyabb a középiskola presztízse, átlagosan annál több politikai jellegű tevékenységben vennének részt a tanulók.

2005-ben csak 7 tevékenység közül lehetett választani, így az adatok nem teljesen összehasonlíthatók. Akkor Fejér megyében az átlagpontszám 1,2, Fehérváron 1,13 volt. A diákok háromnegyede már akkor is csak maximum 2 kampánytevékenységben segédkezett volna, és 2008-hoz hasonlóan 1% körül volt azok aránya, akik a felsorolt lehetőségek mindegyikében részt vettek volna. Tehát jelentős változás 2005-höz képest nem következett be.

A tevékenységek közül, ahogy azt az ábra mutatja, 2005-ben és 2008-ban is legnagyobb arányban a szórólaposztást, a plakátragasztást és az e-mailküldést vállalnák be a fiatalok, ráadásul jóval nagyobb arányban 2005-höz képest. SMS továbbküldésére már jóval kisebb arányban vállalkoznának, ahogy plakáttépkedésben és gyűlések megszervezésében sem működnének közre politikai kampány alkalmával. Olybá tűnik, a fiatalok nem szeretik, ha nevük összeforr valamilyen politikai cselekvéssel, amit alátámaszt, hogy ahogy idősödnek, egyre kisebb arányban hajlandóak közreműködésükkel támogatni a pártok választások előtti politikai kampányát.

Részvétel politikai kampányban

5. táblázat

Tevékenység		iskolátípus			évfolyam	
		gimn	szakközép	szakiskola	9. évf	11. évf
szórólaposztás, terjesztés	Fejér megye 2005	24,3*	25,6*	22,8*	38,7	23,7
	Fejér megye 2008	30,8*	36,6*	36,0*	40,7	28,3
	Szfvár 2005	33,0*	30,3*	36,1*	39,8	24,6
	Szfvár 2008	22,1*	34,3*	31,0*	38,8	22,7
plakátragasztás	Fejér megye 2005	24,3*	25,6*	22,8*	30,9	16,8
	Fejér megye 2008	25,2*	30,1*	30,3*	32,0	25,3
	Szfvár 2005	22,9*	24,0*	21,7*	29,4	16,2
	Szfvár 2008	16,3*	26,5*	25,3*	28,5	19,2

plakáttépkedés, firkálás	Fejér megye 2005	10,4*	13,9*	14,3*	15,5	9,8
	Fejér megye 2008	11,7*	14,8*	10,4*	16,3	9,0
	Szfvár 2005	12,3*	10,3*	13,4*	13,7*	9,4*
	Szfvár 2008	8,7*	12,5*	7,1*	10,1*	11,1*
sms-küldés, továbbítás	Fejér megye 2005	12,9*	14,3*	18,9*	17,8	11,7
	Fejér megye 2008	13,2*	12,9*	17,1*	17,4	10,7
	Szfvár 2005	10,2*	12,0*	17,6*	13,7*	11,4*
	Szfvár 2008	5,8	8,6	18,8	10,5*	8,9*
E-mailküldés, továbbítás	Fejér megye 2005	19,3*	22,5*	23,1*	25,2	17,4
	Fejér megye 2008	24,2*	25,3*	31,5*	32,3	20,4
	Szfvár 2005	15,9*	20,4*	20,8*	21,4*	16,2*
	Szfvár 2008	17,1*	18,6*	27,1*	22,8*	16,5*
gyűlés szervezése, részvétel a rendezésben	Fejér megye 2005	10,3*	13,9*	13,2*	13,7*	11,3*
	Fejér megye 2008	14,7*	13,1*	11,8*	15,2*	11,6*
	Szfvár 2005	8,4*	12,0*	10,5*	11,0*	9,8*
	Szfvár 2008	12,5*	9,8*	10,7*	9,6*	12,0*
szendvicsemler	Fejér megye 2005	13,2*	9,7*	11,2*	13,5	8,4
	Fejér megye 2008	11,1*	12,6*	12,6*	15,5	8,9
	Szfvár 2005	12,8*	7,7*	10,6*	12,3	7,8
	Szfvár 2008	11,5*	11,0*	11,8*	14,9	7,6
rendfenntartóként dolgozni	Fejér megye 2005	-	-	-	-	-
	Fejér megye 2008	14,0	17,1	23,5	19,7*	15,7*
	Szfvár 2005	-	-	-	-	-
	Szfvár 2008	14,3*	16,3*	22,6*	20,6	12,9

Ettől függetlenül markáns politikai véleményük van, melynek szívesen hangot is adnak. A középiskolásokat megkérdeztük, hogy mennyire értenek egyet néhány, a magyar politikai helyzetre vonatkozó kérdéssel.

Fejér megyében a 8 kérdésből a megkérdezettek átlagosan 2,8-ra válaszolták, hogy teljesen egyetértenek vele. Három olyan állítás volt, amellyel a középiskolások fele, vagy még többen teljesen egyetértettek. Ezen állítások szerint Magyarországnak arra lenne szüksége, hogy lecserélődjön a politikusi gárda (a megkérdezettek több mint fele, 52,5% teljesen és megközelítőleg további egyötöd részük 23,3% inkább egyetért); az országnak nem annyira a törvényekre van szüksége, mint inkább

egy vezetőre, akiben a nép megbízik (48,9% teljesen egyetért, további 24% inkább ezen az állásponton van); valamint Magyarországnak szüksége van egy olyan pártra, amelyik nem csak beszél, hanem ha kell, oda is üt (a megkérdezettek 55,1% teljesen, 19,5%-a inkább egyetért). Mindhárom kérdésben egyöntetűen a változást sürgetik a középiskolások, abban azonban már jobban megoszlanak a vélemények, hogy a politikai részvétel hatására megváltozik-e az emberek élete az országban. Bár a megkérdezettek kb. kétharmada pozitívan áll a kérdéshez, ebből mindösszesen csak 28,7% van teljesen meggyőződve arról, hogy van értelme és fontos a politikai részvétel.

Hasonlóan antidemokratikus véleményen vannak a székesfehérvári fiatalok is. Ők is azt emelik ki, hogy szükség van a politikai vezetők lecserélésére (49,4%-uk teljesen egyetért ezzel), hogy kell egy olyan párt, amely nem csak mellébeszél, hanem cselekszik is (57,2%-uk teljesen egyetért), és azzal is nagymértékben egyetértenek, hogy nem annyira a törvényekre van szükség, mint egy olyan vezetőre, akiben megbízik a nép. Ez utóbbi állítás esetében azonban kevésbé szélsőséges a véleményük, 44,1% mondta, hogy teljesen egyetért az állítással.

6. táblázat

„Mennyire értesz egyet a következő kijelentésekkel?” (Átlagpontszámok százfokozatú skálán, 0= egyáltalán nem, 100= teljesen)	Fejér 2005	Fejér 2008	Szfvár 2005	Szfvár 2008
1. Magyarországnak arra lenne szüksége, hogy lecserélődjön a politikusi gárda.	61	73	59	72
2. A politikában való részvétel meg tudja változtatni az emberek életét Magyarországon	55	63	54	62
3. Ennek az országnak nem annyira törvényekre van szüksége, mint inkább egy olyan vezetőre, akiben a nép megbízik	66	73	66	71
4. Magyarországnak szüksége van egy olyan pártra, amelyik nem csak beszél, hanem, ha kell, oda is üt.	72	75	71	76
5. A politikai pártok csak arra jók, hogy a politikusok megcsinálják a maguk karrierjét.	68	71	70	69
6. Minden törvény mellett van egy kiskapu.	61	61	62	60
7. A politikának nincsen semmi haszna	48	47	47	45
8. A törvények betartása mindennél fontosabb.	67	71	68	70

A 6. táblázatban az látható, hogyan változott a fiatalok megítélése a politikai helyzetről az első adatfelvételhez képest. A kérdéssor válaszlehetőségeit egy százfokozatú skálává aggregáltuk, melyen a 0 azt jelenti, hogy a kérdezett egyáltalán nem ért egyet, míg a 100 a teljes egyetértést fejezi ki. Az átlagpontszámok az első adatfelvételhez képest magasabbak lettek, vagy közel azonosak maradtak a megyében és Székesfehérváron egyaránt. A 2008-as adatfelvétel során leginkább egyetértést kiváltó állítások (1.,3.,4. állítás a táblázat számozása alapján) már az első adatfelvétel alkalmával is kiemelkedően magas átlagpontszámot kaptak. A legmagasabb emelkedés az 1. állítás esetében figyelhető meg (az átlagpontszám tízzel nőtt Fejér megyében és Székesfehérváron is), ami nem meglepő, ha a 2005 óta lezajlott politikai eseményekre gondolunk.